

Biblicum

- tidskrift för biblisk tro och forskning

Nr 2 2006 Årg. 70

INNEHÅLL

Redaktionellt. Egil Edvardsen	49
Om offer. Stefan Hedkvist	53
Psalm 51, exempel på revisionsförslag. Seth Erlandsson	62
Jesus och de gnostiska evangelierna. Seth Erlandsson	66
Inledning till Bibeln – del 18. Fångenskapsbrevet forts. John Vogt	78
<i>Utblick över samtiden</i>	86
<i>Litteratur:</i>	
Lee Strobels apologetik. Christian Strandh	92
<i>Gåvoredovisning</i>	95

BIBLICUM – tidskrift för biblisk tro och forskning

Ansvarig utgivare: Stefan Hedkvist.
Redaktionskommitté: Stefan Hedkvist, Alvar Svenson,
Egil Edvardsen och Øyvind Edvardsen.
Tidskriften utkommer under 2006 med 4 nummer.

Prenumerationspriset för 2006 är 150 svenska kr (stud 90 kr).
Norska prenumeranter betalar norska kr 135 (stud 85 n kr).
Finska prenumeranter betalar 17 Euro (stud 12 Euro).
Postgiro Sverige 152335-6
Bankgiro Norge 7877.08.15400
Sampa Bank Finland 800017-70843747

Tidskriftens expedition:
Ingvar Adriansson, Släntvägen 10, S-331 35 Värnamo
E-mail: biblicum@bredband.net

Redaktionens adress:
Stefan Hedkvist, Trummagatan 6, 943 33 Öjebyn
E-mail: stefan.hedkvist@telia.com

Glöm inte anmäla adressändring.

BIBLICUM

tidskrift för biblisk tro och forskning

2/2006

Redaktionellt

Den lutherska kyrkan bekänner sig till de bekännelseskriterier som är samlade i Konkordieboken av 1580. Men behöver kyrkan bekännelseskriterier? Jag fick en gång en fråga av en något okunnig lekman varför vi i den lutherska kyrkan behöver två "biblar"? För många människor som inte vet bättre, kan det kanske verka som om vi lutheraner har två heliga skrifter, Bibeln och de lutherska bekännelseskriterierna.

Allra först ska vi slå fast att det är Bibeln, Guds ord, som är det högsta och enda rättesnöret för lära och liv. I Biblicum bekänner vi oss till den lutherska skriftprincipen, Skriften allena. Inga böcker, ingen skrift, får likställas med den heliga Skrift. Det är Skriften allena - och bara den - som får bestämma vad som ska läras och förkunnas i den kristna kyrkan. Alla läror, all förkunnelse, all undervisning måste därför ha Bibeln, Guds ord, som sin enda och fasta grundval.

Vi har alltså samma skriftprincip som våra lutherska fäder hade. Konkordieformeln säger faktiskt själv: "Vi tror, lär och bekänner att den enda regel och rättesnöret som alla läror och lärare ska prövas och bedömas efter, är de profetiska och apostoliska skrifterna i gamla och nya testamentet, såsom det står skrivet: "Ditt ord är mina fötters lykta och ett ljus på min stig" (Ps 119:105). Och Paulus säger: 'Men om det än vore vi själva eller en ängel från himlen som predikade evangelium för er i strid med vad vi har predikat, så skall han vara under förbannelse.' (Gal 1:8)" (FC, Epit.1). Vidare säger Konkordieboken att inga skrifter, oavsett vem författaren är, ska jämföras med den heliga Skrift. "...de måste allesammans underordnas denna, och får inte anses vara något

annat och mer än vittnen, som betyga, huru och var denna profetiska och apostoliska lära bevarats efter apostlarnas tid” (Epit 2). De lutherska fäderna framhåller med andra ord mycket starkt Skriften allena. Skriften är den enda normen, Skriften är det enda rättesnöret, Skriften är den enda auktoriteten.

Men vad ska vi då med bekännelseskriterierna till? Varför är det nödvändigt med bekännelseskriterier när det likväl är Bibeln som är enda norm och regel för lära och liv? Hade det alltid endast varit ro och frid i kyrkan, hade kyrkan varit fri från splittring och stridigheter, kort sagt, hade vi inte haft den onde själv som går omkring för att sprida oro och placera ut sina falska profeter och herdar i hjorden, hade vi inte haft behov av bekännelseskriterier.

Strax efter apostlarnas tid, ja, faktiskt medan de ännu levde, uppstod falska lärare. I galaterbrevet måste till exempel Paulus bekämpa den judiska villoläran som ville föra de troende tillbaka till träldom under lagen. Tidigt i kyrkans historia uppstod det lärare som förnekade Kristi sanna gudom och läran om treenigheten. Senare uppträdde lärare som förnekade en rad olika läror i Bibeln, ja snart vimlade det av dem, något som pågått intill denna dag.

Mot dessa falska profeter satte fornkyrkan upp det som kallas ”symbola”, det vill säga korta, bestämda bekännelser. Dessa bekännelser betraktades som kyrkans enstämmiga och allmänna tro och bekännelse. Också idag bekänner sig de kristna till dessa bekännelser. I den lutherska kyrkan läser vi varje söndag den apostoliska trosbekännelsen i gudstjänsten. ”Jag tror på Gud Fader allsmäktig, himmelens och jordens skapare. Jag tror på Jesus Kristus, Guds enfödde Son, vår Herre ... osv.”

Den apostoliska, den nicenska och den athanasianska bekännelsen kom till i fornkyrkan för att avvisa alla försök att angripa den kristna tron. Det var alltså för att bevara Guds ords lära ren och klar, som de kristna formulerade sin tro i bekännelseskriterier. Det var för att avvisa alla dem som försökte riva ner Skriftens lära, som ville förvanska Guds ord och förvränga evangeliet. Bekännelsen kom med andra ord till som en följd av den falska läran som uppstod.

På samma sätt var det under reformationstiden. Även då gällde det att bevara Skriftens lära ren. Såsom alltid var det också på den tiden för att bemöta alla dem som ville stycka sönder evangeliet om Guds nåd i

Kristus Jesus som de kristna formulerade bekännelseskriter. De lutherska bekännelseskriterna kom till som en följd av katolsk och reformert villolära. De kom till för att bevara och skydda de troende mot alla dem som ville ta ifrån dem deras tro. Vi läser i Konkordieboken: ”På detta sätt fasthålls åtskillnaden mellan å ena sidan Gamla och Nya testamentets heliga Skrift och å andra sidan alla övriga skriter. Den heliga Skrift förblir ensam den enda domaren, regeln och rättesnöret, varmed alla läror skall såsom en probersten prövas och bedömas, om de är goda eller onda, rätta eller orätta.

Men de nämnda symbola och bekännelseskriterna är icke domare såsom den heliga Skrift, utan endast trosvittnesbörd och förklarings, som visar hur i omstridda frågor den heliga Skrift tolkats och förklarats i Guds kyrka under olika tider av de då levande och hur mot densamma stridande läror förkastats och fördömts” (Epit 7-8).

Guds ord är den enda normen, regeln och rättesnöret. Bekännelseskriterna är vittnesbörd om hur Guds ords lära har blivit förstådd och försvarad i den kristna kyrkan, och hur villoläran har blivit förkastad och fördömd. Därför bekänner vi oss till bekännelseskriterna – inte som norm eller auktoritet som står över Skriften, utan för att bekännelseskriterna ger ett rätt uttryck för Skriftens lära och för att de tydligt och klart avvisar läror som strider mot Skriften.

Att läsa och studera de lutherska bekännelseskriterna är alltid lika nyttigt och uppbyggligt, och det är lika nödvändigt idag som tidigare. Det är nämligen inte så att bekännelseskriternas innehåll har blivit omodernt och inte längre har något att ge åt dagens kristna. Bekännelseskriterna behandlar den kristna kyrkans allra mest centrala läror, läran om Kristus, om rättfärdiggörelsen genom tro utan laggärningar, om frälsningen av nåd allena, osv. Detta är läror som den kristna kyrkan aldrig får sluta att förkunna och bekänna sig till. Där kyrkan inte längre förkunnar Kristus och frälsningen genom tron allena, av nåd allena, upphör den att vara en kristen kyrka. Då den lutherska kyrkan slutar att kämpa för samma läror som fäderna kämpat för och upphör att fördöma samma villoläror som fäderna fördömde, är den inte längre en luthersk kyrka.

Men om de troende ska kunna läsa och studera bekännelseskriterna, är det nödvändigt att de finns tillgängliga på ett modernt språk. På norska – som är undertecknads modersmål – finns det lyckligtvis en

ganska ny utgåva av Konkordieboken, utgiven på Lunde Forlag 1981. I Sverige däremot är det hög tid för en nyöversättning av bekännelse-skrifterna. Vi i Stiftelsen Biblicum vill gärna vara med om att stödja en sådan nyutgivning. Om Gud vill och han ger oss krafter och resurser, är det vårt hopp att en utgåva av Konkordieboken på modern svenska kan föreligga om några år.

Egil Edvardsen

Om offer

av Stefan Hedkvist

Denna artikel är den första av två som handlar om det bibliska begreppet *offer*. Den handlar främst om Kristi försoningsoffer. Den andra artikeln kommer att handla om vårt tackoffer.

Kristi offer och vårt offer har en del gemensamt och därför ska vi börja med att ställa frågan: Vad är ett offer? Det finns en kort definition av begreppet i Augsburgska bekännelsens Apologi: ”Offret är en helig handling som vi gör åt Gud för att bevisa honom ära.” (SKB 269). Offret är alltså något som vi gör åt Gud, det stiger upp från oss till Gud. Dessa offer ärar verkligen Gud och är välbehagliga för honom, men bara under vissa förutsättningar, nämligen,

- att den som frambär offret är en rätt präst – att frambära offer är en uppgift för prästämbetet.

- att offret är instiftat och befallt av Gud – en gudstjänst som är inrättad av människor är utan värde, ja, till och med en styggelse för Gud.

För att offer som ärar Gud ska kunna frambäras måste det alltså finnas människor som har ämbete till det, rätta präster. Därför ska vi fortsätta med att ställa frågan: Vad är prästämbetet? Prästämbetet är uppgiften

- att förkunna den lära som Gud gett åt människorna, lagen och evangeliet.

- vidare är det uppgiften att frambära de offer som Gud befallt,

- samt uppgiften att be för sig själv och andra.

Dessa offer behagar Gud och han har lovat att höra dessa böner. Alla som av Gud själv blivit kallade och insatta i detta ämbete att förkunna, offra och be är rätta präster. Var hittar man sådana? Ja, ni som tror är alla kallade till prästämbetet och insatta som präster åt Gud genom dopet för att ni ska frambära offer åt Gud, för att bevisa honom ära. Nästa artikel om offret ska utförligare behandla våra offer och beskriva vilka de är.

Ett offer är alltså en helig handling som är befalld av Gud och som vi gör åt Gud för att bevisa honom ära. Nu talar både GT och NT om två

slags offer, *försoningsoffret* och *tackoffret*. Med *försoningsoffer* menas ett offer som tillfyllstgör för skuld och straff, eller försonar Gud och blidkar hans vrede – alltså ett verk som förtjänar syndernas förlåtelse. *Tackoffret* däremot förtjänar inte syndernas förlåtelse och försonar inte Gud, utan frambärs av de präster som redan är försonade med Gud för att tacka och prisa Gud för den syndaförlåtelse de fått och för andra välgärningar som Gud gjort och gett.

Kristi offer

Nu finns det bara ett enda *försoningsoffer* som förtjänar syndernas förlåtelse åt andra, nämligen Jesu Kristi offer. Hans offer bestod i hans görande och lidande lydnad och död. Försoningsoffren i GT sonade synden endast på ett förebildligt sätt, i det att de undervisade folket om Kristi framtida försoningsoffer och pekade fram mot Kristi verk.

Det finns ett enda försoningsoffer – Jesu Kristi offer. För att frambära detta offer var det nödvändigt att Kristus var både Gud och människa i en person. En vanlig människa kan inte frambära något försoningsoffer, dvs. göra ett verk som förtjänar syndernas förlåtelse. En vanlig människa kan inte frambära något försoningsoffer för egna synder, än mindre för andras. Det heter ju i Psaltaren 49:8-9: *Men sin broder kan ingen friköpa, eller ge Gud lösepenning för honom. För dyr är lösen för hans själ och kan ej betalas till evig tid.* För att kunna framföra försoningsoffret var det därför nödvändigt att Kristus var mer än en vanlig människa. Som präst intar Kristus en unik särställning och skiljer sig från alla andra präster i GT och NT. I Hebreérbrevet 7:26-28 heter det: *En sådan överstepräst var det vi också behövde, en som är helig, oskyldig, obefläckad, skild från syndare och upphöjd över himlarna. Han måste inte som dessa överstepräster bära fram offer, en dag varje år, först för sina egna synder och sedan för folkets. Detta gjorde han en gång för alla, när han offrade sig själv. Ty lagen insätter svaga människor till överstepräster, men det ord som bekräftades med ed och kom senare än lagen insätter Sonen, som är fullkomlig för evigt.* Jesus Kristus är mer än en vanlig svag människa – han är Guds Son, insatt i sitt präst-ämbete av Gud själv. Vår överstepräst Jesus Kristus skiljer sig alltså från alla andra präster i det att han är Gud och människa i en person.

Han måste vara sann människa, med mänsklig kropp och själ som vi, för att kunna träda i vårt ställe och sona straffet för vår synd genom sitt

lidande och sin död. Men han måste samtidigt vara sann Gud, Guds Son, för att hans lidande och död ska ha värdet av lösepenning eller soningsoffer för alla världens människor. Luther skriver: ”Vi kristna måste veta, att om Gud inte är med på vågen och bestämmer utslaget, vi i vår skål skulle sjunka och gå förlorade. Härmed menar jag: om det icke får heta, att Gud har dött för oss, utan bara en människa, så äro vi förlorade. Men om Guds död och detta att Gud har dött lägges i vågskålen, så sjunker den och vi gå i höjden som en lätt och tom vågskål. Men han kan väl också stiga upp och lämna sin vågskål. Men han kunde icke nedstiga i vågskålen utan att bliva människa, lik oss, så att det kunde heta: Gud har dött, Guds lidande, Guds blod, Guds död. Gud kan visserligen till sin egen natur icke dö, men nu äro Gud och människa förenade i en person. Därför heter det med rätta, att Gud dör, när den människa dör, som är ett med Gud eller en person med honom” (SKB 640). Kristus vår överstepräst är Gud och människa i en person. Han måste vara sann människa för att kunna träda i vårt ställe, lida och dö. Gud är han, och måste han vara, för att hans lidande och död ska ha värde eller tyngd så att det uppväger alla människors synder.

Genom att Gud och människa i Kristus är förenade i en person är Kristi verk ett gudamänskligt verk. Kristi återlösningsverk och vår frälsning är inget som kan tillskrivas enbart Kristi mänskliga natur, inte heller något som kan tillskrivas enbart Kristi gudomliga natur. Kristi återlösningsverk och vår frälsning måste tillskrivas den person som samtidigt är Gud och människa. Det är alltså ett gudamänskligt verk. Detta lär vi oss utifrån exempelvis 1 Johannesbrevet 1:7: *Men om vi vandrar i ljuset, liksom han är i ljuset, så har vi gemenskap med varandra, och Jesu, hans Sons, blod renar oss från all synd.* Det blod som renar oss från all synd är inte endast en människas blod utan Guds Sons blod - Guds blod. I Kristus är Gud och människa förenade i en person. Den mänskliga naturen är upptagen i Guds Sons person, och därför är Jesu blod, Guds Sons blod. I kraft av föreningen mellan Gud och människa har det mänskliga blodet fått den gudomliga egenskapen att det renar från synd. Genom den personliga föreningen mellan Gud och människa i Kristus samverkar den gudomliga och den mänskliga naturen för att åstadkomma vår frälsning, att vi blir renade från all synd. Återlösningsverket är ett verk av Gudamänniskan Jesus Kristus och det är därför ett unikt gudamänskligt verk.

Kristi offer var ett försoningsoffer; det sonade synden och förtjänade syndernas förlåtelse åt andra. Kristi offer bestod i att han utgav sig själv för oss 1. i sitt heliga leverne och 2. i sitt lidande och sin död.

1. Kristus utgav sig själv för oss i sitt heliga leverne

Vår mänskliga förpliktelse inför Gud, alltså vår skyldighet till lydnad för Guds bud, blev i likhet med vår skuld tillräknad Kristus. För att tillfredsställa Guds rättfärdighet, som kräver dels lydnad för Guds bud, dels att de som syndar straffas, har Kristus inte bara burit straffet för våra lagöverträdelser utan han har också med sitt heliga liv presterat den lydnad för Guds lag som vi är skyldiga att prestera – en lydnad som vi varken har presterat eller kan prestera. Därför heter det i Galaterbrevet 4:4-5: *Men när tiden var fullbordad sände Gud sin Son, född av kvinna och ställd under lagen, för att han skulle friköpa dem som stod under lagen, så att vi skulle få söners rätt.*

2. Kristus utgav sig själv för oss i sitt lidande och sin död.

Som sagt blev också vår skuld tillräknad honom och Kristi offer bestod även i att han led och dog straffet för vår synd i vårt ställe. Jesaja profeterar:

*4 Men det var våra sjukdomar han bar,
våra smärtor tog han på sig,
medan vi höll honom för att vara hemsökt,
slagen av Gud och pinad.*

*5 Han var genomborrad för våra överträdelsers skull,
slagen för våra missgärningars skull.
Straffet var lagt på honom för att vi skulle få frid,
och genom hans sår är vi helade.*

*6 Vi gick alla vilse som får,
var och en gick sin egen väg,
men all vår skuld lade Herren på honom. (Jesaja 53:4-6)*

Kristi lidande och offer var inte bara ett lidande till kroppen, då han blev gisslad och korsfäst, utan i huvudsak ett själsligt lidande. Han led i sin kropp men speciellt i sin själ Guds fruktansvärda vrede över synden.

Han fick erfara att vara helt övergiven av Gud, dvs. han led i själen helvetets alla kval. Jesus säger: ”Min själ är djupt bedrövad, ända till döds” (Mark 14:34).

Kristi offer bestod i hans förnedring och görande och lidande lydnad, som dessa bibelställen visar:

- Fil 2:6-8: *Fastän han var till i Gudsgestalt, räknade han inte tillvaron som Gud såsom segerbyte utan utgav sig själv genom att anta en tjänarens gestalt då han blev människa. Han som till det yttre var som en människa ödmjukade sig och blev lydig ända till döden – döden på korset.*

- Hebr 5:7-8: *Medan han levde här i köttet, ropade han högt under tårar när han bad och åkallade den som kunde rädda honom från döden, och han blev bönhörd och tagen ur sin ångest. Fastän han var Son, lärde han sig lydnad genom sitt lidande.*

- Rom 5:19. *Liksom de många stod som syndare på grund av en enda människas olydnad, så skulle också de många stå som rättfärdiga på grund av den endes lydnad.*

Man säger ofta att Kristi offer bestod i hans aktiva och passiva lydnad. Men ordet ”passiv” i uttrycket ”passiva lydnad” kan lätt missförstås så att Kristus helt passivt lät underkasta sig lidandet och döden. Men Skriften säger klart att Kristi lidande och död var en fri och aktiv viljehandling från Kristi sida, exempelvis säger han: ”Jag ger mitt liv för fåren”. Därför är det bättre att säga att Kristi offer bestod i hans görande och lidande lydnad.

Kristi offer var ställföreträdande

Kristi offer bestod alltså i att han utgav sig själv för oss i sitt heliga leverne och i sitt lidande och sin död. Vi använder uttrycket ”den ställföreträdande tillfyllestgörelsen” för att beteckna Bibelns lära om Kristi offer. Uttrycket finns inte i Skriften men det sammanfattar Bibelns lära om Kristi offer. Innebörden i uttrycket är att vår förpliktelse till lydnad för Guds lag samt vår skuld och syndens straff alltihop lades på honom och tillräknades Kristus. Genom sin görande och lidande lydnad har han tillfredsställt Guds rättfärdighet och genom hans offer har Guds förbannelse över oss syndare, och Guds vrede, upphävts.

Kristi offer, alltså hans görande och lidande lydnad, var ställföreträdande. Det skedde i vårt och alla människors ställe, vilket många bibel-

ställen tydligt visar, exempelvis 1 Petrusbrevet 3:18a:

Så led också Kristus en gång för våra synder. Rättfärdig led han i orättfärdigas ställe, för att föra oss till Gud.

Eller som Kaifas ofrivilligt profeterar:

”Ni förstår ingenting. ⁵⁰Inser ni inte att det är bättre för er att en man dör i folkets ställe än att hela folket går under?” ⁵¹Detta sade han inte av sig själv, utan som överstepräst det året profeterade han att Jesus skulle dö för folket (Joh 11:49-51), - alltså, i folkets ställe.

Eller i Efesierbrevet 5:2:

Och lev i kärlek, så som Kristus har älskat oss och utlämnat sig själv för oss som offergåva, ett vällyktande offer åt Gud.

Till detta sista bibelställe kan också sägas att överallt i Skriften där Kristus betecknas som ett offer, ett slaktat lamm eller Guds lamm, eller det sägs att han offrat sig eller blivit offerad, bevisar dessa ställen att Kristi offer var ställföreträdande. Alla sådana offertermer hänvisar nämligen till det gammaltestamentliga försoningsoffret då ett lamm blev dödat och slaktat i syndares ställe, alltså, ställföreträdande. Också alla ställen som talar om att han friköpt oss, förlösat oss, eller gett sitt liv till lösen förutsätter att han trätt i vårt ställe. Han har trätt i vårt ställe och betalt vår skuld och därmed friköpt oss. Det heter i 1 Tim 2: *Kristus Jesus... gav sig själv till lösen i allas ställe.* Observera att här sägs att han gav sig själv till lösen för alla, alltså; ingen människa är undantagen. Kristi offer är lösen också för dig.

Orsakerna till Kristi offer

Den verkande orsaken till Kristi offer var Guds Sons egen vilja. Frivilligt ställde han sig under lagen för att prestera den lydnad vi var skyldiga Gud. Jesus säger själv att han kommit för att uppfylla lagen. I och med att han säger ”jag har kommit” förstår vi att det skedde frivilligt, av eget fritt val.

• Matteus 5:17: *”Tro inte att jag har kommit för att upphäva lagen eller profeterna. Jag har inte kommit för att upphäva utan för att fullborda.”*

Att Kristus frivilligt och av eget fritt val uppfyllde lagen står som garanti för att hans lydnad utgör lösen för oss. Han presterade inte denna lydnad för lagen därför att han själv för egen del var skyldig lydnad utan han gjorde det ställföreträdande – i vårt ställe. Eftersom hans mänskliga

natur var upptagen i Guds Sons person stod Jesus inte under lagen utan över lagen. Han var lagens Herre. Men frivilligt ställde han sig under lagen och han gjorde det i vårt ställe för att prestera den lydnad vi är skyldiga lagen och på detta sätt friköpte han oss.

Frivilligt och av eget fritt val tog han också på sig Guds vrede över synden. Han led helvetets kval till kropp och själ, för att sona våra synder och förvärva rättfärdighet och evigt liv åt oss. Att detta skedde av hans fria val säger han själv i Johannes 10:15: *... jag ger mitt liv för fåren.*

Den inre orsaken som motiverade Guds Sons vilja så att han utgav sig själv som ett offer för oss var Guds ofattbara kärlek och nåd.

Eftersom vi människor fallit i synd, och eftersom Gud är helig och rättfärdig, var vi skyldiga till evigt straff. Men Guds Son älskade oss och förbarmade sig över oss och tog straffet på sig själv för att vi skulle gå fria. Allt detta gjorde han på grund av sin omätliga kärlek:

- Johannes 3:16: *Ty så älskade Gud världen att han utgav sin enfödde Son, för att den som tror på honom inte skall gå förlorad utan ha evigt liv.*

- Efesierbrevet 5:2: *Och lev i kärlek, så som Kristus har älskat oss och utlämnat sig själv för oss som offergåva, ett vällyktande offer åt Gud.*

- 1 Johannesbrevet 4:9-10: *Så uppenbarades Guds kärlek till oss: han sände sin enfödde Son till världen för att vi skulle leva genom honom. Kärleken består inte i att vi har älskat Gud utan i att han har älskat oss och sänt sin Son till försoning för våra synder.*

- Romarbrevet 5:8: *Men Gud bevisar sin kärlek till oss genom att Kristus dog i vårt ställe, medan vi ännu var syndare.*

Den yttre orsaken som gjorde att Guds Son utgav sig själv som ett offer i vårt ställe var våra första föräldrars syndafall. Den yttre orsaken var den synd och skuld som genom deras syndafall kommit över alla människor och den dödsdom Gud uttalat över alla syndare. Men i sin kärlek ville han inte att hela människosläktet skulle gå förlorat. Därför tog Kristus straffet i vårt ställe. Det var våra synder som orsakade Guds Sons död:

- Rom 4:25: *han som utlämnades för våra synders skull och uppväcktes för vår rättfärdiggörelses skull.*

- Jes 53:5-6: *Han var genomborrad för våra överträdelsers skull, slagen för våra missgärningars skull. Straffet var lagt på honom för att vi skulle få frid, och genom hans sår är vi belade. Vi gick alla vilse som får, var och en gick sin egen väg, men all vår skuld lade Herren på honom.*

Den yttre verkande orsaken till Kristi offer och död var de otroende judarna som ville röja honom ur vägen eftersom han avslöjade deras synder. De otroende judarna var Guds instrument eller verktyg för att straffa vår synd i Kristus.

Verkan av Kristi offer

Ändamålet med Kristi offer var att återlösa och frälsa hela människosläktet. Kristi offer som han frambar en gång för alla på korsets altare löste oss från syndens skuld och syndens alla eviga följder och straff, Guds vrede, lagens förbannelse, djävulens makt, döden och den eviga fördömsen. Å andra sidan förtjänade Kristi offer åt oss andliga och eviga välsignelser, försoning med Gud, rättfärdighet, den helige Andes gåva, förnyelse till kropp och själ och ytterst evigt liv. Att ändamålet med Kristi offer var att utplåna synden och förtjäna frälsning, syndernas förlåtelse och förlösning visar dessa bibelställen:

- Hebreerbrevet 9:28: *så blev Kristus offerad en gång för att bära många synder, och han skall en andra gång träda fram, inte för att bära synd utan för att frälsa dem som väntar på honom.*

- Likadant heter det i instiftelseorden till nattvarden: *Ty detta är mitt blod, förbundsblodet, som är utgjutet för många till syndernas förlåtelse.* (Matteus 26:28)

- Samt i Romarbrevet 3:24-26: *och de[alla] står som rättfärdiga utan att ha förtjänat det, av hans nåd, därför att Kristus Jesus har friköpt dem. Honom har Gud, genom hans blod, ställt fram som en nådastol, att tas emot genom tron. Så ville han visa sin rättfärdighet, eftersom han hade lämnat ostraffade de synder som förut hade blivit begångna, under tiden för Guds tålmod. I den tid som nu är ville han visa sin rättfärdighet: att han själv är rättfärdig, när han förklarar den rättfärdig som tror på Jesus.*

Kristi offer är det enda verkliga och verksamma försoningsoffer som existerar. Kristi offer syftade till att utplåna syndens skuld och syndens alla följder och straff och göra oss rättfärdiga. Kristi offer gjorde också allt detta. Kristi offer är den lösepenning för alla människor vars värde helt motsvarar den gudomliga rättfärdighetens krav. Därför, om någon vill betala för sig inför Gud, gottgöra för sina synder eller söka förtjäna syndernas förlåtelse, är det den grövsta förolämpning som kan riktas mot Kristus och utverkar ofelbart hans vrede. Den som själv vill frambara

ett försoningsoffer för sina synder och söka förtjäna syndernas förlåtelse med sina egna verk, han ringaktar värdet av Kristi offer och förnekar Kristi försoningsoffer.

Paralleller till Kristi offer

Vi ska till sist nämna parallellerna till Kristi offer. Det finns inga paralleller eller analogier till Kristi offers värde och verkan. Det finns inget annat försoningsoffer som förtjänar syndernas förlåtelse åt andra. Däremot finns det paralleller till själva lidandet. Alla kristna får lida på ett eller annat sätt därför att de är kristna och tillhör Kristus. Och det måste vara så – vi lider med honom för att också dela härligheten med honom. I Romarbrevet 8:17 heter det: *Men är vi barn är vi också arvingar, Guds arvingar och Kristi medarvingar, lika visst som vi lider med honom, för att också bli förhärligade med honom.* Likadant några verser längre fram i samma kapitel: *Det står ju skrivet: För din skull dödas vi hela dagen, vi räknas som slaktfår* (v36). Vi är skyldiga att lyda Gud och att villigt och tåligt lida allt för Kristi skull. Denna görande och lidande lydnad är vårt offer till Gud som tack för att Kristus utplånat våra synder genom sitt offer, genom sin görande och lidande lydnad. Vi ska frambära våra kroppar i lydnad och lidande som ett tackoffer till Gud som det heter i Romarbrevet 12:1: *Så förmanar jag nu er, bröder, vid Guds barmhärtighet, att frambära era kroppar som ett levande och heligt offer som behagar Gud – er andliga gudstjänst.* Därmed har vi kommit in på ämnet ”vårt offer” och mer om detta kommer i nästa artikel.

Lovprisning

Och allt skapat i himlen och på jorden och under jorden och på havet, ja, allt som finns i dem hörde jag säga:

*”Honom som sitter på tronen,
honom och Lammet,
tillhör tacksägelsen och priset,
äran och makten
i evigheternas evigheter.”* (Uppenbarelse 5:13)

Amen.

Psalm 51

exempel på revisionsförslag

Arbetet med en grundlig översyn av Svenska Folkbibeln 1998 har pågått en tid. För att få en klar uppfattning om hur mycket eller litet som bör revideras har olika texttyper valts ut och skärskådats. Frågor vi ställt oss är: hur bör vårdad modern svenska se ut när det gäller Bibelns prosa och poesi, t.ex. berättande text, dialoger, lagtext, böner, hymner och ordspråk? Vilka principer för revisionsarbetet gör mest rättvisa åt grundtexten och vårt önskemål om ett modernt och vårdat målspråk med bra flyt och stil?

Till följande fem textgrupper finns nu preliminära revisionsförslag att studera och ge synpunkter på:

- 1) 1 Mos 1-5, Matt 1-5
- 2) 2 Mos 22, 1 Sam 15-17, Rom 1-5
- 3) Ps 51, 104-107, 123, 127, 1 Tess 1-5
- 4) Ords 6-10, Jes 1-5
- 5) Joh 1-2, 1 Joh 1-2, Upp 3-5.

För att Svenska Folkbibeln ska kunna uttrycka Guds ord ännu klarare och tydligare för 2000-talets Sverige är det värdefullt om många läsare vill hjälpa oss i revisionsarbetet med synpunkter. Vi har utarbetat ett utvärderingsformulär för att göra det så enkelt som möjligt att komma med hjälpande synpunkter. Det skickas till alla som önskar se närmare på några eller alla av ovan nämnda revisionsförslag. Preliminära revisionsförslag kan beställas från Svenska Folkbibeln, Albatrossvägen 36, 136 66 Haninge, tel. 08-741260, eller från tony.larsson@folkbibeln.se om du vill ha texterna som email.

Psalm 51 enligt ett första revisionsförslag

Bön om syndernas förlåtelse

¹För sångmästaren. En psalm av David, ²när profeten Natan kom till honom sedan han gått in till Bat-Seba.

³Gud, var mig nådig efter din godhet,
utplåna mina överträdelser efter din stora barmhärtighet.

⁴Tvätta bort min missgärning,
rena mig från min synd,

⁵för jag känner mina överträdelser
och min synd är alltid inför mig.

⁶Det är mot dig jag har syndat
och gjort det som är ont i dina ögon,
så du har rätt när du talar,
du är ren när du dömer.

⁷Se, med skuld är jag född,
och med synd blev jag till i min moders liv.

⁸Du vill se sanning i mitt innersta,
lär mig då vishet i mitt hjärtas djup.

⁹Rena mig med isop och jag blir ren,
tvätta mig och jag blir vitare än snö.

¹⁰Låt mig få höra fröjd och glädje,
låt de ben du har krossat få jubla.

¹¹Vänd bort ditt ansikte från mina synder,
utplåna alla mina missgärningar.

¹²Skapa i mig, Gud, ett rent hjärta
och ge mig på nytt en frimodig ande.

¹³Förkasta mig inte från ditt ansikte
och ta inte din helige Ande ifrån mig.

¹⁴Låt mig åter få fröjdas över din frälsning
och håll mig uppe med en villig ande.

¹⁵Jag vill lära överträdare dina vägar,
och syndare ska omvända sig till dig.

¹⁶Rädda mig från blodskuld, Gud,
du min frälsnings Gud,
och min tunga ska jubla över din rättfärdighet.

¹⁷Herre, öppna mina läppar,
och min mun ska förkunna ditt lov.

¹⁸Slaktoffer behagar dig inte,

annars skulle jag ge dig det,
brännoffer vill du inte ha.

¹⁹Offer som Gud vill ha är en förkrossad ande,
ett förkrossat och bedrövat hjärta
föraktar du inte, Gud.

²⁰Gör väl mot Sion i din nåd,
bygg upp Jerusalems murar.

²¹Då ska rätta offer behaga dig,
brännoffer och heloffer,
då ska tjurar offras på ditt altare.

Några kommentar

Vers 1-2: Genomgående i revisionsförslagen är en modernisering av satsernas uppdelning genom punkt och kommatecken. Vi har minskat ner antalet kommatecken betydligt. Här har det satts punkt efter anvisningen "För sångmästaren" i likhet med t.ex. Ps 3, 4, 6, 8, 9. Därefter följer en ny mening som inte bör styckas upp genom ett kommatecken. "Hade" har utgått.

Vers 3: Det hebr. *ke* betyder "i enlighet med, enligt" och anger här orsaken till Guds nåd och förlåtelse. Men "enligt" låter inte så bra i en poetisk text. Vi har gått tillbaka till Karl XII:s och 1917 års "efter".

Vers 4-5: Den gamla formuleringen "två mig väl" (Karl XII) är mycket vacker men inte modern svenska. Ordagrant står "tvätta mig grundligt från". Vi föreslår parallellismen "tvätta bort ... – rena mig från ..." och att vers 5 endast skiljs från vers 4 med ett kommatecken. Som inledning till en ny mening behåller vi i regel "Ty", men inuti en mening är "för" ledigare svenska.

Vers 6: Sista delen av denna vers har vållat oss mycket huvudbry. I 1917 inleddes den med "på det att", men det är inte längre god svenska. SFB98 tog bort denna inledning helt utan att ersätta den med "så". Men det hebr. *lemaan* anknyter till det föregående. Syndabekännelsen bekräftar att Gud har rätt när han talar, är ren när han dömer. Det ordagranna "du är ren" kunde kanske här ersättas med "du är rättvis". Sätter man punkt framför "så du har rätt" får vi i stället: "Så har du rätt när du talar, du är ren när du dömer." Är det kanske att föredra? Bibel 2000 parafrasa-

serar grundtextens ”när du talar” med ”när du ställer mig till svars”. Det ger bra mening men är kanske alltför parafraserande.

Vers 7: Bättre svenska att skriva ”med skuld” och ”med synd”. Uttrycket ”i synd blev jag till” kan missförstås som syftande på att själva avlandets skulle vara en syndig handling. Jämför Jobs ord: ”Kan det komma en ren från en oren? Nej, inte en enda!” (Job 14:4). Angående ordet ”moder” är det kanske för ålderdomligt. Borde vi ändra till ”i min mors liv”?

Vers 8: ”Du vill se” svarar här mot det ordagranna ”du har behag till, du önskar, du gläder dig åt”. I vers 18 och 21 har vi brukat ”behaga” för samma hebr. verb.

Vers 9: I prosatext ersätts ofta grundtextens ”och” med ”så att” när det är fråga om följd. En poetisk text får ett högre stilvärde om ”och” behålls: ”Rena mig med isop *och* jag blir ren, tvätta mig *och* jag blir vitare än snö.” Så också vers 15, 16 och 17. Tala gärna om för oss om detta ”och” försvårar läsförståelsen och ni föredrar det prosaiska ”så att”.

Vers 10: ”Som” har strukits för rytmens skull.

Vers 13: Vi har genomgående ändrat ”tag” till ”ta”, likaså ”skall” till ”ska” (vers 15, 21).

Vers 14: Vi har bytt ut ”få jubla” mot ”få fröjdas” för bättre alliteration: ”Låt mig åter få fröjdas över din frälsning.” En fråga: Är formuleringen ”håll mig uppe” bra? Finns det bättre förslag?

Vers 15: ”Överträdare” har ändrats till obestämd form i likhet med ”syndare”.

Vers 16: För att uttrycka ”blodskuld” använder hebreiskan ”blod” i pluralis. Blodsskulden innebär inte att bara en liten droppe blod utgjutits. Vi har alltså ändrat från ”blodskulder” till det korrekta ”blodskuld”.

Vers 18: Vi har återställt 1917:s ordagrannare ”behagar”, så också i vers 21, och ändrat ”sådana” till det kortare ”det”. Ordagrant står bara ”och jag skulle ge”, vilket måste betyda: ”Det behagar dig inte att jag skulle ge dig slaktoffer” eller ”Slaktoffer behagar dig inte, annars skulle jag ge dig det”. Karl XII:s övers. har i Luthers efterföljd ”eljest ville jag väl giva dig det”.

Seth Erlandsson

Jesus och de gnostiska evangelierna

av Seth Erlandsson

I de s.k. gnostiska evangelierna presenteras en annan Jesus än den som Nya testamentets apostoliska skrifter vittnar om. Hur detta kan komma sig och vad som menas med *gnostiska* skrifter och gnosticisism ska jag försöka klargöra i detta kapitel.¹

Gnosticisismen är en brokig religionsblandning med inslag från främst indisk, persisk och egyptisk religion i kombination med grekisk filosofi. Den verkar ha sitt ursprung i hellenismen, den kultur och religionsblandning som Alexander den stores världsrrike på 300-talet f.Kr. möjliggjorde.

Gnosticisismen liksom hinduismen räknar med en högsta gudom, ett högsta gudomligt medvetande. Denna gudom har ingenting med världens skapelse och det fysiska att göra. I stället räknar gnosticisismen med en rad gudaväsen mellan det högsta andeväsendet och världen. Dessa gudomliga mellanväsen eller *eoner* emanerar (strålar ut) från den högste och föder sig själva i en fallande skala. Ju längre bort de har kommit från den gudomliga ljuskällan, desto svagare ljus har de. Den yngsta av eonerna producerade en eon som blev ett misslyckat och ont gudaväsen. Denne eon blev en skapargud och kallas Demiurgen. I sitt begär efter det synliga skapade han världen med dess materia och därmed också människans kropp.

Människans ande ses som ett utflöde av ljusets eonvärld, nu innesluten och fånglad av den kropp som den onde guden Demiurgen har skapat. Skapelsen är således inte som i Bibeln något som planerats och

¹ En lättförståelig sammanfattning av gnosticisismens tankar föreligger i ett föredrag av Staffan Bergman från 1999, se <http://luk.se/gnosticism.htm>

genomförts av en god Skapare. Problemet för människan och världen är inte heller människans synd, att hon avfallit från den gode Skaparen. Problemet är att den onde skaparguden skapade en fysisk värld och gav människoanden en kropp som fångslar anden och avskär den från ljusvärlden och den högste anden.

Frälsningen enligt gnosticismen består i att människan får *gnosis* (= kunskap, insikt), så att hon blir medveten om sin andes gudomliga ursprung och försöker befria sin ande från kroppens fångelse. Den goda gudagnistan i människan, hennes gudomliga kärna, kan endast frälsas genom att befrias från den onda kroppen. När människan fått *gnosis* om sitt inre som en del av det högsta ljuset, kan och bör hon göra en andlig resa *in i sig själv* och där finna Gud. Hon behöver alltså inte underordna sig en Gud *utanför* och över henne. Hon kan gå till sig själv och låta sitt eget inre vara högsta auktoritet. Sanningen finner hon hos sig själv. Hon är ju till sin rätta natur ett gudaväsen, oskyldig och god. Någon Frälsare som ställföreträdande sonar hennes synder behöver hon inte.

När kristendomen spreds i den hellenistiska världen och kom i kontakt med gnosticismen, försökte gnostikerna infoga delar av vad kristendomen lär i sin människosyn och sitt frälsningssystem. Man menade sig kunna acceptera Kristus som en frälsare, om man såg honom som en förmedlare av den frälsande *gnosis*. Men man kunde inte acceptera Kristus som både sann Gud och sann människa, eftersom en människa av kött och blod var en skapelse av den onde skaparguden. Man såg Kristus som en befriare från kroppens fångelse och då kunde han bara vara ett himmelskt andeväsen som framgått ur eonerna. Därför var Kristi kropp bara en skenkropp. Som andevarelse kunde han inte lida och dö. Man tänkte sig att eonen Kristus förenade sig med Jesus först vid hans dop och sedan lämnade honom före hans sista lidande och korsdöd. Detta synsätt hade sina företrädare i Efesus redan på aposteln Johannes tid och betecknas av Johannes som en antikristlig och bedräglig villolära (se Johannes första och andra brev).

I Rom konfronterades den kristna församlingen med gnosticismen på ett mycket konkret sätt via två personer, nämligen Marcion och Valentinus. Både blev upphov till stora gnostiska samfund. Marcion var född i Sinope vid Svarta havet ca 110 och var son till biskopen där. Omkring 139 kom han till Rom som kristen. Men ganska snart kom han under

inflytande av en syrisk gnostiker vid namn Kerdo och började utforma en egen lära. Han blev utstött ur församlingen och bildade en egen kyrka med bas i Rom. Han dog ca 160, men hans kyrka överlevde honom och fick stor utbredning de närmaste hundra åren. På enstaka platser levde den vidare ända in på 500-talet.

Även om Marcion inte omfattade gnosticismen i samma utsträckning som fullfjädrade gnostiker och främst ville reformera kristendomen, är många gnostiska tankar framträdande i hans teologi. Han menade att skapelsens och Gamla testamentets Gud är ett lägre stående väsen och inte har något gemensamt med den gode Guden som Kristus har uppenbarats. Han menade också att Kristus framträdde i en skengestalt, dvs. att han var rent andlig och att hans lidande och död var en illusion. Ändå tillskriver han Kristi lidande och död frälsande betydelse, vilket skiljer honom från gnosticismen och är märkligt med tanke på hans doketiska uppfattning (att Jesus bara skenbart är en sann människa). Redan Irenaeus (död 202) påtalar denna motsägelse: ”Hur kunde han bli korsfäst och hur kunde blod och vatten flyta fram från hans genomstungna sida, om han inte var kött utan endast skenbart en människa?”²

Marcions Jesustro fick till följd att han måste utmönstra de flesta av Bibelns böcker. Jesus kunde inte vara den Messias (på grek. Kristus) som himmelens och jordens skapare utlovat genom sina gammaltestamentliga profeter. Bl.a. därför måste hela Gamla testamentet utmönstras ur kanon liksom alla nytestamentliga böcker som betonade att Jesus var den som Mose och profeterna hade skrivit om. Marcions kanon från år 144 kom därför att utesluta alla böcker från Bibeln förutom ett renat Lukasevangelium och tio Paulusbrev.

Valentinus var född i Egypten, kom till Rom ca 135 och dog på Cypern ca 160. Han förenade sig med den kristna församlingen i Rom men utvecklade samtidigt ett gnostiskt lärosystem som klart stred mot apostlarnas undervisning. Det medförde att han blev exkommunicerad och begav sig då till Cypern, där han återupptog sin verksamhet som lärare.

I och med Valentinus började gnostiska lärare sprida sin undervisning via en rad gnostiska ”evangelier”, skrifter som på ett förrädiskt sätt

² *Adversus haereses* 4.51.1

anknöt till de nytestamentliga skrifterna och gav sig ut för att vara författade av apostlar eller andra kända kristna ledare (mera om dessa skrifter nedan). Detta tvingade den kristna kyrkan att än tydligare markera vilka skrifter som var äkta apostoliska vittnesbörd och avslöja de gnostiska vittnesbörden som förfalskningar. Sannolikt är Valentinus författaren till det gnostiska evangeliet "Evangelium Veritatis" (Sanningens evangelium).

Evangelium Veritatis innehåller ingen redogörelse för vad Jesus gjorde. Inte heller återger det, som t.ex. Thomasevangeliet, Jesusord. Valentinus presenterar i stället omfattande spekulationer om andevärlden och den materiella världens uppkomst. Hans eonlära ingår i ett detaljerat metafysiskt system där den högsta guden uppfattas helt abstrakt. Han avvisar Gamla och Nya testamentets tro på en enda Gud som har skapat världen och uppenbarat sig för profeterna. Det högsta andeväsendet är långt borta från denna världen som han ser som en skapelse av judarnas och Gamla testamentets onde skapargud. Ur en av de högsta eonerna har Kristus uppkommit med uppgift att befria människosjälarna från materiens fångenskap och återföra dem till andevärlden. Frälsningen är lika med "andens befrielse från materien, människosjälens rening och uppstigande till det gudomliga, varur den framgåt".³

Nag Hammadi-texterna

1945 påträffades i området vid Nag Hammadi i Egypten en kruka som innehöll tolv inbundna kodexar (handskrifter i bokform). Några lösa blad av en trettonde kodex var instuckna i den sjätte, så att allt som allt tretton kodexar fanns helt eller delvis bevarade i krukan. Varje kodex innehöll mer än en skrift. Genom fyndet i Nag Hammadi 1945 kom fyrtio nya skrifter i dagen. Redan omkring 1896 påträffades en kodex som innehåller två texter som också finns bland Nag Hammadi-fynden och dessutom två som inte finns där: Maria Magdalenas evangelium och en annan gnostisk bok.⁴

I detta kapitel ska vi särskilt intressera oss för de skrifter som kallas "evangelier". Det handlar om följande skrifter: Evangelium Veritatis,

³ Häggelund, *Teologins historia* (1956), s. 20.

⁴ En bra presentation av Nag Hammadi-texterna finns i Oskar Skarsaunes bok *Den ukjente Jesus - Nye kilder om hvem Jesus virkelig var?* (2005), s. 71-75

Filippusevangeliet, Thomasevangeliet, Egypterevangeliet och Marias evangelium.

Evangelium Veritatis har antingen skrivits av Valentinus personligen eller av en nära medarbetare till honom. Det kan dateras till ca 150 e.Kr. Denna skrifts innehåll har vi redan kommenterat ovan.

Filippusevangeliet kan dateras till tiden mellan 250 och 300 och har lånat aposteln Filippus namn. Det berättar ingenting om vad Jesus gjorde. Men vi får veta hur man i en gnostisk församling på 200-talet undervisade när det gäller att invigas i kristendomen och hur denna invigning ska gå till. I undervisningen, som är av kateketisk typ, infogas några uttalanden av Jesus.

Thomasevangeliet innehåller inte heller någon berättelse om Jesus utan endast 114 Jesusord eller ”logier”, uppräddade efter varandra utan någon närmare systematisk ordning.⁵ Omkring hälften av logierna anknyter mer eller mindre till nytestamentliga Jesusord. De flesta av logierna bär uppenbara drag av gnostiska tankegångar som att den himmelska ljusdelen har fångslats i människan. Citat från Gamla testamentet saknas helt. Sannolikt har Thomasevangeliet tillkommit ca 140-150 e.Kr.

Egypterevangeliet liknar allra minst ett evangelium. Det inte bara saknar information om Jesus, det handlar inte ens om honom utan om Adams son Set. Egypterevangeliet redogör bl.a. för mytologiska föreställningar om tiden före världens skapelse och Set framställs som gnostikernas fader. Sannolikt har det tillkommit på 200-talet.

Marias evangelium påminner om Thomasevangeliet på det sättet att detta evangelium bara innehåller dialoger mellan lärjungarna och Jesus utan någon angivelse av tid eller plats. Jesus uppmanar Petrus att undervisa människorna om att de har den rätta sanningen, Människosonen, inne i sig. Vidare redogörs för en syn som Maria Magdalena har haft och Petrus reaktion på detta. Synen handlar om själens uppstigande till Guds värld och de hinder som själen möter på sin reningsresa. Lärjungarna är skeptiska mot Maria som förmedlare av en uppenbarelseskunskap som de finner ”främmande”. Marias evangelium brukar dateras till någon gång mellan 100 och 200 e.Kr.

Judasevangeliet kallas ett koptiskt papyrusmanuskript från 300-talet

⁵ Se Bertil Gärtner, *Ett nytt Evangelium? Thomasevangeliets hemliga Jesusord* (1960).

eller 400-talet. Jag nämner det i detta sammanhang, eftersom det nyligen blivit så uppmärksammat. Det tillhör inte Nag Hammadi-fyndet utan hittades 1978 i en grotta vid Nilen nära Minya i Egypten. Dess existens var känd redan 180 e.Kr., då det fördömdes av Irenaeus som oäkta och irrlärligt. Judasevangeliet utger sig inte för att representera den tidiga kristna kyrkans tro. Tvärtom vill det framhålla att lärjungarna inte förstått Jesus, vilket däremot Judas Iskariot har gjort. Bara han förstod vad Jesu undervisning egentligen gick ut på och fick i hemlighet uppdraget av Jesus att förråda honom. Judas belönas för detta med att få försvinna i ett skinande moln där han fick höra en gudomlig röst. Denna version är helt och hållet en uppdiktrad historia som gnostikerna har hittat på, säger Irenaeus.

Utmärkande för gnostiska evangelier är att de i regel innehåller dialoger mellan Jesus och några utvalda lärjungar. Följande dialogberättelse i Judasevangeliet klargör tydligt vilken gudsbild Judasevangeliet företräder: Jesus ser och hör att lärjungarna inleder sin måltid med den judiska bordsbönen ("Lovad vare du, Herre vår Gud, hela världens konung, som låter bröd framgå ur jorden"). Jesus ler när han hör denna bön, och på frågan varför han ler, säger han att lärjungarna tror att de ber till den sanne Guden när de tackar skaparguden. Men detta är fel. Skaparguden, Gamla testamentets och judarnas Gud, är inte den högste Guden och han är inte den Gud som Jesus kommer från. Den Gud Jesus kommer från har ingenting med skapelsen att göra, utan hans mål är att hämta den utvalda generationen människosjälar ut ur skapelsens fångelse. Judas tillhör den utvalda generationen men inte de andra lärjungarna. De är judar som har låtit sig luras av Skaparen, judarnas Gud.

Judasevangeliet framställer Jesus som en gnostisk förkunnare, vilket inte är så konstigt eftersom det har sitt ursprung i en gnostisk sekt i Egypten. Det utgörs av 13 papyrusark och är troligen en översättning av en äldre grekisk text. Enligt National Geographic Society i Washington, som publicerade en komplett översättning till engelska den 6 april 2006, återger texten samtal mellan Judas och Jesus och redogör för Jesu sista dagar. Judasevangeliet författades sannolikt på 160-talet.

De nytestamentliga apokryferna

Förutom de gnostiska evangelierna finns det flera andra skrifter med

biblisk anknytning. Varken de gnostiska evangelierna eller de skrifter som jag nu ska nämna har någonsin varit aktuella för att tas med i Nya testamentets kanon. Huvudorsaken var att de inte var skrivna av apostlarna eller deras medarbetare. Inga texter som skrevs under senare generationer blev accepterade som kanoniska, oavsett hur uppbyggliga och renläriga de var till sitt innehåll. ”De apostoliska fäderna” är exempel på sådana skrifter. De är äldre än de gnostiska evangelierna men blev ändå inte inkluderade i Nya testamentet.

De skrifter jag nu ska nämna är skrifter som stammar från tiden runt 150 e.Kr. och senare.⁶ Gemensamt för många av dem är att de på olika sätt vill stilla läsarnas nyfikenhet när det gäller de delar av Jesu och apostlarnas liv som skrifterna i Nya testamentet inte säger något om. Det gäller *Jesu barndom och uppväxt* - därför skapas ”barndomsevangelier”. Vidare: *Vad gjorde Jesus i dödsriket medan han låg i graven?* – därför skapas ”dödsrikesevangelier”. Vidare: *Vad undervisade Jesus lärjungarna under de 40 dagarna mellan hans uppståndelse och himmelfärd?* – därför skapades uppenbarelse-dialoger mellan Frälsaren och hans lärjungar. Vidare: *Vad skedde med apostlarna vid tidpunkter och tillfällen som Apostlagärningarna inte berättar något om?* – därför skrevs en rad kompletterande apostlaakter.

Barndomsevangelier

Jakobs Protoevangelium från ca 150 e.Kr. är en from berättelse om Jesu mor Maria, hennes liv och uppväxt och om händelser runt Jesu födelse. Här får vi t.ex. veta namnen på Marias föräldrar, Joakim och Anna. Många var klara över att denna skrift inte var skriven av Jakob och innehöll legender.

Thomas barndomsevangelium är från 200- eller 300-talet och innehåller uppbyggliga legender om Jesu gärningar under hans barndom. Många kända legender om de underverk Jesus gjorde som barn stammar från denna skrift.

Dödsrikesevangelier

Bartholomeusevangeliet är från 200- eller 300-talet, vissa delar kanske

⁶ För en utförligare presentation av dessa skrifter, se Skarsaunes bok *Den ukjente Jesus*, s. 130-137.

ännu senare. Bartholomeus frågar den uppståndne Jesus vad han gjorde under sitt uppehåll i dödsriket och får utförliga svar.

Nikodemusevangeliet är från 500-talet men innehåller äldre delar. Det fick stor spridning under medeltiden. Härifrån hämtade man berättelserna om Josef av Arimatea som samlade upp Jesu blod då han tog ner Jesus från korset, och legenden om soldaten Longinus som stack sin lans in i Jesu sida på korset. Sista delen av evangeliet innehåller det man brukar kalla "Nedstigningssagan". De kanoniska evangeliernas berättelse om Jesu lidande kompletteras i detta evangelium med "vittnesbörd" från bl.a. Pilatus och översteprästens söner.

Petrusevangeliet är från 150-200. Det är ofullständigt bevarat, men den del som är bevarad återger berättelsen om Jesu död, begravning och uppståndelse, men utbroderad med bl.a. följande anmärkningsvärda ting: hela folket såg på när Jesus levande lämnade graven, han ledsagas av två änglar som är så stora att deras huvuden når upp till himlen. Själv har Jesus också kosmiska proportioner och hans huvud når över himlen.

Uppenbarelse-dialoger

Apostlabrevet är från ca 150. Det innehåller en utförlig återgivning av den uppståndnes undervisning till apostlarna. Framställningsformen är att apostlarna frågar och Jesus svarar. Innehållet i denna skrift är helt renlärt. Annars var denna framställningsform en av gnostikernas älsklingssgenrer. I flera av de gnostiska evangelierna är det den uppståndne som meddelar lärjungarna den hemliga visdom som han inte kunde delge dem öppet före sin död då han undervisade offentligt.

Apostlaakter

Paulusakterna berättar om det som hände med Paulus efter den tid då Apostlagärningarnas berättelse nått sitt slut. Förutom om Paulus berättas mycket om en av hans kvinnliga lärjungar, Thekla. Boken är antagligen skriven kring år 150. Den blev senare mycket populär och det finns en Theklagrav och en Theklakult i Mindre Asien. Men den presbyter som blev avslöjad som akternas verkliga författare blev avsatt från sitt ämbete, fastän han ursäktade sig med att han hade skrivit dem "av kärlek till aposteln". Innehållet i dessa berättelser är helt renlärt, teologiskt

sett. Detta visar att man i församlingarna under fornkyrkans tid inte var kritiklös och godtog vad som helst, om det bara var uppbyggligt och i överensstämmelse med apostlarnas lära.

Petrusakterna berättar vad Petrus gjorde och upplevde efter att ”han begav sig till en annan plats”, som är det sista som står om honom i Apostlagärningarna (12:17). Vi får först höra hur Paulus grundar församlingen i Rom, sedan hur trollkarlen Simon för församlingen vilse och därefter hur Petrus reser till Rom och effektivt bekämpar Simon. Till slut följer berättelsen om Petrus martyrium i Rom, hur han blev korsfäst med huvudet neråt. Boken har en folklig berättarstil och är sannolikt skriven mellan 150 och 200. Också denna skrift har ett helt renlärigt innehåll.

Thomasakterna stammar från den syriska kyrkan och skrevs någon gång mellan 200 och 320. Den är starkt asketiskt präglad. Aposteln talar mot äktenskapet och för celibatet. Han kommer till Indien och dör där.

Andreasakterna är något senare och har en tydlig gnostisk prägel.

Det finns ytterligare apokryfiska skrifter, men ovan nämnda ger oss en tillräcklig klar bild av dessa skrifers karaktär. Det är uppenbart att den fromma fantasin har velat spekulera över och veta mer om det som Bibeln inte uppenbarar. De kanoniska nytestamentliga skrifterna intar en nykter hållning och berättar bara det som apostlarna har sett och hört och som Jesus har uppenbarat för dem. De tillåter sig inte att dikta fritt. Det gör däremot de apokryfiska skrifterna och det förklarar deras popularitet hos många nyfikna men också varför de inte accepterades som kanoniska skrifter.

Kort översikt över ”De apostoliska fäderna”

Det finns en samling kristna skrifter från ca 90-150 som kallas ”De apostoliska fäderna”. Dessa skrifter är för det mesta i överensstämmelse med apostlarnas undervisning. Ändå blev de inte inkluderade i Bibeln. Huvudorsaken var att författarna inte var apostlar eller medarbetare till apostlarna. Detta kriterium var också en viktig orsak till att inget av de gnostiska evangelierna någon gång var aktuellt att ingå i Nya testamentet. De innehöll läror om Gud, Jesus och människan som inte var apostoliska och de var skrivna alltför sent, ca 120 – 250 år efter det att Jesus levde.

Om Nya testamentet skulle ha innehållit flera skrifter än de 27 som det nu innehåller, är det inte de gnostiska evangelierna som skulle vara aktuella kandidater utan texter från "De apostoliska fäderna".

De tolv apostlarnas lära (eller *Didaché*) skrevs enligt somliga mellan 70-90, enligt andra ca 100 e.Kr. I den östliga kyrkan var texten under de första århundradena en av de viktigaste handböckerna som reglerade de kyrkliga ordningarna.

Första Klemensbrevet är ett långt brev till församlingen i Korint. Det skrevs ca 95 av biskopen Klemens i Rom. Det är en av de utombibliska skrifter som åtnjöt störst anseende i fornkyrkan.

Andra Klemensbrevet är den äldsta bevarade predikan, troligen skriven omkring år 100. Trots brevets (predikans) namn är det sannolikt att det är någon annan än biskop Klemens som är författaren.

Ignatiusbrev består av sju brev, skrivna ca 110 av biskop Ignatius av Antiokia till olika församlingar. Benämningen Gud används direkt om Kristus. Samtidigt betonar Ignatius Kristi sanna mänsklighet och verkliga jordiska tillvaro i polemik mot gnostiker som menade att Kristus endast skenbart haft mänsklig gestalt och endast skenbart lidit och dött.

Polykarpusbrevet är skrivet ca 115 av biskop Polykarpus. Enligt kyrkofadern Irenaeus, som själv hade känt Polykarpus, ska denne ha mött flera av apostlarna. Han var lärjunge till Johannes och vän till Ignatius.

Barnabasbrevet är ett relativt långt, undervisande brev från ca 130, skrivet av en okänd författare.

Aristides apologi är den äldsta bevarade försvarsskriften av den kristna tron, skriven ca 120-140.

Hermas Herden är den längsta av de apostoliska fädernas skrifter. Det har en apokalyptisk form och stil men innehållet är främst undervisande och förmanande.

Polykarpus martyrium berättar hur biskop Polykarpus slutade sina dagar som martyr år 156. Skriften är troligen författad ca 160.

Diognetusbrevet skrevs någon gång mellan år 150-200, alltså under samma tid som de tidigaste gnostiska evangelierna. Författaren är okänd. Brevet har karakteriserats som en pärla och stilistiskt sett som det finaste av de tidiga kristna skrifterna.

Sammanfattning

Den Jesus som de gnostiska s.k. evangelierna talar om har mycket litet och ofta ingenting gemensamt med den Jesus som apostlarna vandrat tillsammans med och berättat om. Som Kristus och Frälsare blir Jesus ett andeväsen utan kött och blod. Att Guds evige Son verkligen har blivit människa förnekas. Som andeväsen kunde Kristus enligt gnostikerna bara ha en skenkropp och han led aldrig och dog inte på korset till försoning för alla människors synder. Frälsningen blir en självfrälsning med hjälp av den *gnosis* (kunskap av människans gudomliga inre) som Kristus förmedlar, och den består i befrielse från kroppens fängelse. Någon redogörelse för Jesu liv, lidande, död och uppståndelse presenterar inte gnostikerna.

Vissa ord av Jesus kan gnostikerna anknyta till och anpassa till sin kosmologi och människosyn. När Jesus t.ex. säger att han är ”världens ljus”, ser gnostikerna detta som ett bevis för deras eonlära, att Kristus är en ljuseon från den högsta ljusvärlden. När Jesus säger att min Fader och jag, ”vi ska komma till honom och ta vår boning hos honom” (Joh 14:23), görs detta om till en utsaga om kristuseonens boende i människans inre. Kristus kan visserligen inte vara ett med Fadern, den onde skaparguden, men ”kristusanden” bor i människan redan före trons upptändande, den nya födelsen. Hon behöver bara göras medveten om vad hon redan är i sitt inre och befrias från kroppens bojar. Jesu ord att ”inifrån, från människans hjärta, utgår onda tankar” (Mark 7:21) passar inte in i gnostikernas system, inte heller att det är omöjligt för en människa att frälsa sig själv, att föda sig själv på nytt. ”Vem kan då bli frälst?” invände redan människor runt Jesus (Mark 10:26) och invänder också gnostikerna. Jesu svar: ”För människor är det omöjligt men inte för Gud” (Mark 10:27) och att den nya födelsen är och måste vara helt och hållet Guds verk (Joh 3:3ff) är en stötesten för alla som tror på en frälsning genom att gå in i sig själv och frigöra sitt eget inre.

Gnostikerna frigör Jesus från Gamla testamentet och dess löften om den kommande Messias. Jesu ord att Skriften inte kan göras om intet och att Fadern och hans ord (Skaparen och Gamla testamentet) vittnar om honom visar hur långt gnostikerna avlägsnat sig från apostlarnas Jesus. Både profeternas vittnesbörd (= GT) och apostlarnas (= NT) handlar om en helt annan Jesus än den som gnostikerna kan acceptera. Lika lätt som

det är för oss att se skillnaden mellan apostlarnas vittnesbörd om Jesus och gnostikernas, var det för apostlarna och deras efterföljare att avslöja gnostikerna och deras skrifter som falska vittnesbörd om Jesus. Det var aldrig aktuellt att acceptera något enda gnostiskt ”evangelium” som äkta och kanoniskt. Likväl fanns det många människor som attraherades av gnostikernas budskap och ville infiltrera de kristna församlingarna och reformera det kristna budskapet i gnostisk riktning. Det vittnar bl.a. aposteln Johannes skrifter om.

Fångenskapsbrevens forts.

av John Vogt

FILEMON

Filemon är ”det vackraste och djupast mänskliga av alla Paulus brev, fullt av charm och skönhet” (C.S. Lewis).¹

Historisk bakgrund

En slav som hette Onesimus hade stulit från sin herre och sedan flytt till Rom. Där kom han i kontakt med Paulus, blev omvänd och en god medhjälpare till Paulus.

Författarskap

Från Paulus, Jesu Kristi fånge, och från brodern Timoteus. Urkyrkan godkände enhälligt det inspirerade ordets försäkran att det var Paulus som var författare.

Mottagare

Till vår älskade vän och medarbetare Filemon och till vår syster Appfia, vår medkämpe Arkippus och till församlingen i ditt hus.

Filemon var en kristen från Kolosse som hade blivit omvänd genom Paulus arbete – *du är skyldig mig dig själv* (19). Hans hem användes för församlingens gudstjänster i Kolosse. Onesimus var hans slav. Att han hade ett hus som var lämpligt för gudstjänster och att han ägde en slav tyder på att han hade god ekonomi.

Eftersom detta är ett personligt brev är den bästa gissningen att Paulus förutom Filemon, vänder sig till två andra medlemmar av Filemons

¹ Citerat i *The People's Bible Commentary, Philipians, Colossians, Phileman*, Harlyn Kuschel, s 210.

familj. Appfia är förmodligen hans hustru. Arkippus kan vara deras son.

Var och när boken skrevs

Detta är ett av Paulus fångenskapsbrev som han skrev när han var fångslad i Rom (1:23). Det passar tydligt ihop med Kolosserbrevet, Efesierbrevet och Filipperbrevet. De budbärare som förde med sig Paulus brev till Kolosse tog utan tvivel samtidigt med sig detta brev till Filemon.

Det skrevs då samtidigt med Kolosserbrevet och Efesierbrevet år 61 eller 62.

Orsaken till detta brev

Paulus sänder tillbaka Onesimus till Filemon. Enligt romersk lag kunde Onesimus ha blivit dömd till döden för att ha rymt. Paulus vädjar till Filemon att ta tillbaka sin slav, inte med straff utan med förlåtelse *som en älskad broder*.

Framträdande kännetecken

Detta brev är unikt på så sätt att det är det enda riktigt personliga brevet av Paulus i Nya testamentet. Vi ser där att Paulus har ett finkänsligt och nästan lättsamt tillvägagångssätt.

Specialfrågor

Antyder Paulus att Filemon borde frige sin slav? Han skriver: *att du skulle få honom tillbaka för alltid, inte längre som en slav utan som något mer: en älskad broder* (16). *Jag skriver till dig, övertygad om att du kommer att lyda mig. Jag vet att du ska göra ännu mer än jag ber om* (21). Kanske ges här en fingervisning, men det framgår även tydligt i Bibeln att förhållandet herre-slav mellan Filemon och Onesimus skulle kunna fortsätta. Det sätt de uppträder mot varandra från och med nu bör dock återspegla kristen kärlek och respekt eftersom de båda betraktar varandra som bröder i Guds familj.

Detta väcker frågan om den apostoliska och kristna attityden till slaveri. Slaveri var ett socialt problem som säkert rymde moraliska aspekter. Det är svårt att tänka sig att den som tar på allvar Jesu befallning *älska din nästa som dig själv* kan godta slaveri. Paulus räknar faktiskt upp *slavhand-*

lare (1Tim 1:10) bland dem som Guds lag fördömer. Se dock närmare på hur Bibeln behandlar ämnet slaveri. Evangeliets syfte är inte att förändra sociala ordningar utan att förändra människors hjärtan. Bibeln efterlyser inte en kristen rörelse för slavars befriande. Nej, Bibeln efterlyser förkunnelsen av evangelium för befrielse av hjärtan och liv från slaveri under synd och Satan. Bibeln klargör att *här är inte jude eller grek, slav eller fri, man och kvinna. Alla är ni ett i Kristus Jesus* (Gal 3:28). Evangeliet gör oss jämlika i Guds ögon, men det ogiltigförklarar inte mänskliga ordningar som i sig inte är emot morallagen. Bibeln rekommenderar aldrig slaveri som någonting bra, men den visar på att kristna vill tjäna Gud under de omständigheter de befinner sig i just nu. Att det finns ondska och synd i vår värld befriar inte den som är kristen från trogen tjänst, vilken lott han än fått här i livet.²

Innehåll

Tema: Frändskap mellan kristna

Disposition:

Inledning – 1-7

Praktisk del:

Vädjan för Onesimus – 8-21

Avslutning – 22-25

Nyckelavsnitt: Filemon 17

Kanonfrågan

Homologoumenon. Har alltid räknats som en kanonisk bok eftersom den blev erkänd som ett brev av aposteln Paulus.

² Inget av de ställen där Nya testamentet tar upp ämnet slaveri säger något om att avskaffa det. Alla uppmantrar slavar och herrar att fullgöra sin uppgift i livet på ett sätt som behagar Gud. Se Ef 6:5-9; Kol 3:22-4:1; 1 Tim 6:1-2; Titus 2:9-10; 1 Petr 2:18-23.

FILIPPERBREVET

”Filipperbrevet är ett brev vars dominerande ton av hopp och glädje mitt i svårigheter och lidande har skänkt kyrkan i alla tider optimism och hoppfullhet.”³

Historisk bakgrund

Nyheten om Paulus fångenskap nådde de kristna i Filippi och gav dem bekymmer. Församlingen i Filippi sände i sin tur Epafroditus med en gåva till Paulus. Epafroditus stannade i Rom för att hjälpa Paulus och blev mycket sjuk. Nyheten om Epafroditus sjukdom nådde Filippi och församlingen fick bekymmer igen. Den förmedlade sin oro till Rom. Detta gjorde Epafroditus illa berörd, och han längtade efter att åka hem. Så Paulus sände honom tillbaka till Filippi och skickade med detta brev där han säger att han ser fram emot att snart få komma och besöka filipperna personligen.

Författarskap

Paulus och Timoteus, Kristi Jesu tjänare. Även om Timoteus nämns i hälsningen är det tydligt att det är Paulus som skrivit brevet. Första person singularis, ”jag” och ”mig”, används konsekvent. I brevet beskriver han sig själv som en som kommer från Benjamins stam, en farisé och en tidigare förföljare av kyrkan, fakta som vi känner till om Paulus från andra nytestamentliga böcker. Han säger att Timoteus har stått tillsammans med honom *som en son vid sin fars sida* (2:22).

Urkyrkan tillskriver enhälligt Paulus detta brev. Det nämns redan i Klemens av Roms skrifter från första århundradet och i Ignatius skrifter från början av andra århundradet.

Mottagare

Till alla de heliga i Jesus Kristus som bor i Filippi, tillsammans med församlingsledarna och församlingstjänarna.

Filippi var en stad som låg i Makedonien vid den viktiga Via Egnatia. År 356 f. Kr. grundades den som en grekisk koloni av Filip av Make-

³ *The People's Bible Commentary, Philippians, Colossians, Philemon*, Harlyn J. Kuschel, s 5.

donien (Alexander den stores far), som uppkallade den efter sig själv. Vid den tid då den övertogs av romarna år 167 f. Kr. var guldgruvorna runt Filippi tömda och staden hade blivit en spökstad. År 42 f. Kr. blev den platsen för det slag där Markus Antonius och Octavianus besegrade Brutus och Cassius. Strax efter slaget bestämdes att Filippi skulle bli *ius Italicum*, vilket innebar att den åtnjöt samma lagliga rättigheter som städer i Italien. Många veteranter från den romerska armén slog sig ner där och belönades med förläningar av land och speciella politiska privilegier. Detta arrangemang var också till nytta för kejsarriket eftersom det innebar att lojala romerska medborgare bebodde denna strategiskt viktiga stad. Filipperna var stolta över att vara romare, klädde sig som romare, använde romerska pengar och talade ofta latin. Att Filippi var en romersk koloni kan förklara att det inte fanns tillräckligt med judar i staden för att grunda en synagoga.

Paulus hade bildat församlingen under sin andra missionsresa (Apg 16:11-40) och besökte den åtminstone två gånger under den tredje (Apg 20:1-3). Paulus talar med stor uppskattning om att filipperna *varit med i arbetet för evangeliet från första dagen ända till nu* (1:5). Bibeln återger många exempel på hur de tjänade som medhjälpare till Paulus i hans anstängningar att sprida evangeliet. De skickade assistans till Paulus när han var i Tessalonika (*skickade ni mig både en och två gånger vad jag behövde* 4:16), i Korint (2 Kor 11:8-9) och i Rom (2:25; 4:18). Dessutom hade de ivrigt och frikostigt delat med sig till de fattiga i Jerusalem (2 Kor 8:1-59). Församlingen bestod huvudsakligen av hednakristna.

Var och när boken skrevs

Paulus skrev från Rom medan han var fångslad (1:7,13). Ett belägg för att Rom är den stad där detta brev skrevs är att Paulus nämner *hela pretoriet* (1:13) och *de som hör till kejsarens hus* (4:22) och antyder att det finns en kristen församling i staden (1:12-13).

Paulus skrev troligen under den senare delen av den två år långa fångenskapen eftersom de olika förbindelser mellan Rom och Filippi som omnämns ovan bör ha tagit en del tid. Dessutom skriver Paulus: *I Herren är jag övertygad om att jag snart ska kunna komma själv* (2:24), vilket visar att han förväntade sig att snart bli frigiven. Detta tycks placera Filipperbrevet efter Apostlagärningarna och sist bland de

fyra fångenskapsbrev. Om vi daterar Paulus första fångenskap till år 61-63 blir dateringen för Filippierbrevet år 62 eller 63.

Orsaken till detta brev

Församlingen i Filippi hade sänt Epafroditus för att hjälpa Paulus. Nu sänder Paulus tillbaka honom till Filippi. Det gav en naturlig möjlighet att skicka ett brev till församlingen.

Paulus har fem avsikter med sitt brev:

1. Informera filipperna om sin aktuella situation (1:1-19)
2. Uppmuntra dem att välkomna sin broder Epafroditus (2:25-30)
3. Tacka för gåvan de hade skickat (4:10-18)
4. Mana dem att leva gudfruktigt mitt under förföljelse (1:27-2:18) och
5. Mana dem att förkasta undervisningen från dem som lärde en falsk rättfärdighet (de som följde judiska seder och deras motsats antinomisterna) (3:2-4:1).

Framträdande kännetecken

I detta korta brev använder Paulus ”jag” och ”mig” mer än 100 gånger. Detta var en personlig rapport och hälsning till församlingen. Det betraktas faktiskt som det mest personliga av alla Paulus brev till församlingar. Det kännetecknas av inspiration och vänskap.

Nyckelordet i brevet är GLÄDJE. Glädje och gläd er används åtminstone 16 gånger.⁴ Efter fyra år i fångenskap kan Paulus fortfarande säga: *Gläd er alltid i Herren. Än en gång vill jag säga: Gläd er. . . Herren är nära. Gör er inga bekymmer om något* (4:4-6).

Det finns inga citat från Gamla testamentet i detta brev. Det kan förklaras av att det var mycket få judar som bodde i Filippi och sålunda få i församlingen.

Två viktiga verser i Filippierbrevet:

Gud är den som verkar i er, både vilja och gärning, för att hans goda vilja ska ske – 2:13

Jag kan leva enkelt och jag kan leva i överflöd. Med allt och med alla för-

⁴ 1:4; 2:2,17,28,29; 3:1; 4:1,4,10.

hållanden är jag förtrogen. Jag kan vara mätt och jag kan vara hungrig, leva i överflöd och brist. Allt förmår jag i honom som ger mig kraft – 4:12-13.

Specialfrågor

I den vackra, poetiska beskrivningen av Kristi förnedring och upphöjelse står det på grekiska: *allá heavtón ekénasen*, som ordagrant betyder ”utan tömde sig själv” (2:7). Vad tömde Kristus sig på? Ordet betyder inte att han tömde sig på sin gudom, för Paulus skriver i ett av sina andra fångenskapsbrev: *Ty i honom bor gudomens hela fullhet i kroppslig gestalt* (Kol 2:9). Snarare tömde Kristus sig på uppvisandet och det fulla bruket av sin gudomlighet. Han la åt sidan den härlighet och höga ställning han hade som sann Gud och blev en tjänare bland människor.

Vi gör väl i att begrunda fallet med Epafroditus när vi ser vilka anspråk en del av vår tids ”helbräddagörare” ställer. Paulus, denne store apostel vars ämbete ofta åtföljdes av övernaturliga tecken, kunde inte bota sin nära medarbetare. Utan han skriver: *Han har också verkligen varit sjuk, ja, nära döden. Men Gud förbarmade sig över honom . . .* (2:27). *För sitt arbete i Kristi tjänst satte han sitt liv på spel och var nära döden.* De övernaturliga tecken och under som åtföljde apostlaämbetet gavs när den helige Ande hade ett särskilt skäl och såg behov av att bekräfta evangeliets budskap. De förekom inte dagligen eller så fort ett behov uppstod. Kom ihåg att Paulus inte ens kunde ta bort sin egen törntag i köttet.

Innehåll

Tema:

Glädjen i Kristus

Disposition:

Inledning – 1:1-11

Lärodel:

1. Paulus personliga omständigheter – 1:12-30
2. Kristi ställning som tjänare – 2:1-18
3. Paulus medarbetare i evangeliets tjänst – 2:19-30
4. Varning för judaister och antinomister - 3:1-4:1

Praktisk del

Råd för ett liv i glädje – 4:2-9

Avslutning – 4:10-23

Nyckelavsnitt: 1:21-26; 2:5-11; 4:4-9

Kanonfrågan

Homologoumenon.

Utblick över samtiden

Svenska Evangeliska Alliansen ifrågasatt

Redaktör Fredrik Sidenvall tar i *Kyrka och Folk* 14/06 upp frågan kring den Svenska Evangeliska Alliansen (SEA). Han gör bedömningen att SEA är på väg mot en liberalisering och därmed en kraftig försvagning genom sin alliansiver. Lärogrunden för SEA är framställd i de fem punkterna: Tilltro till Bibelns auktoritet – Bekännelse av Jesus som den ende frälsaren och Herren – Nödvändigheten av personlig omvändelse och tro – Missionsuppdragets brådskande utmaning – Behovet av den Helige Ande för liv och tjänst.

Samtliga punkter måste enligt Sidenvall välkomnas av varje kristen människa. Hans oro kommer sig av att han läst de ursprungliga nio punkterna från World Evangelical Alliance, som i mitten av 1800-talet växte fram i Skottland och England. Denna organisation står som förebild till SEA. Den ursprungliga alliansens nio läropunkter omfattade läran om treenigheten, syndafördärvet, inkarnationen, försoningen, rättfärdiggörelsen genom tron allena, den Helige Andes verk vid omvändelsen, den dubbla utgången, och den gudomliga instiftelsen av ämbetet och av nattvardens och dopets sakrament. Sidenvall ser med bekymmer på förlusten av dessa punkter i det nya SEA. Han menar att generalsekreteraren Stefan Gustavsson, med rötter i Bibeltrogna Vänner och SESG, därtill en av vårt lands skickligaste apologeter, borde uppmärksammat detta.

Stefan Gustavsson svarar på kritiken och försvarar sin ståndpunkt i *Kyrka och Folk* 18/06. Han menar att man inom alliansen vet vad man är överens om, och vad man inte är överens om. Hans inställning är att man inte behöver vara enig i alla frågor som rör tron. Med andra ord, det finns centrala frågor och det finns de som är perifera. Han avslutar sitt svar med att påminna om deras arbete att uppvärdera sanningsfrågan inom svensk kristenhet. Förmodligen innebär det att man gör ansträngningar för att skärpa upp sitt gemensamma uttryckssätt till förmån för en tydligare läroframställning. Ett svar som är helt i linje med den ”fostran” Gustavsson har fått inom Bibeltrogna Vänner och SESG.

Detta är typiskt för den pietistiska traditionen där det ofta heter, att

man *vill* hålla sig till Guds ord. Man *vill* vara trogen mot dokumentet och detta uttryck tas till intäkt för att man är på rätt väg och har den rätta ambitionen. Viljan finns där som en garant för den goda sakens skull, men det finns det som är överordnat den goda viljan, kraften i att vara många. Inom dessa rörelser har aldrig ”lärosamtalet” betonats eftersom olika läror då plötsligt framträtt och skapat osäkerhet. Då kan eller vill man inte svara på frågan: Vad är då rätt? Var går gränsen? Bäst att tiga! Alla vet att det är fullt att splittra! Sidenvalls kritik kvarstår och kan inte annat än ytterligare inskräpas.

I tider då den kristna tron är så marginaliserad att inte ens de kristna företrädarna längre kan svara på frågor om grundläggande trosfrågor är det naturligtvis frestande att krympa den ”gemensamma nämnaren” till ett minimum. Gör man för stora ansträngningar att framhäva den bibliska läran också i de ”mindre” frågorna, blir man utstött ur den stora gemenskapen. I sådana fall blir frågor om dop, nattvard, ämbete, syndafall, den dubbla utgången etc besvärande och får inte räknas som centrala. Den första punkten i SEA.s trosgrundval är: Tilltro till Bibelns auktoritet som Guds sanna ord, det är ju en stor beaktelse. Frågan blir: Vad menar man med det? Är man överens om det?

Hjälp med själens frälsning

Också i vår tid händer sådant om vilket man kan säga: ”verkligheten överträffar dikten”. Detta besannas av en reflektion gjord av Johan Hakelius, känd som kolumnist i Aftonbladet. I nätupplagan av *Kyrkans Tidning* den 30 mars, uttryckte han sin uppgivenhet inför den nye ärkebiskopens oförmåga att fullgöra sitt ämbete. Vi citerar: ”*Jag har lämnat Svenska kyrkan, eftersom jag behöver hjälp med min själs frälsning, inte halusmält politik, fluffig sentimentalitet, trendig livsstilssvärmeri och repression av oliktänkande. ... En ärkebiskops främsta uppgift är att sprida Guds ord. Inte att förminska Guds ord genom att reducera det till socialpolitik, miljöpolitik, utrikespolitik, jämställdhet, skattepolitik eller för vad som för ögonblicket råkar vara inne. En konkret uppgift vore att verka för ett slut på den bisarra ordningen att Svenska kyrkan styrs av partipolitiker – av majoritetsförhållandena att döma förstår jag att Svenska kyrkans gud för tillfället är en miljöanstruken socialdemokrat på vänsterkanten.*”

Det är inte av ekonomiska skäl Hakelius lämnade Sv kyrkan. Enligt

honom själv var det av andliga skäl. Han behövde hjälp – hjälp med sin själs frälsning. Det finns ingen anledning att betvivla hans bekymmer och det borde vara en väckarklocka. Hela denna väldiga organisation, som kallar sig Svenska kyrkan, kan tydligen inte hjälpa i denna fråga. Varför? För det första har man ingen hjälp att ge. För det andra ser man inte det som sin primära uppgift att hjälpa människor i dessa frågor. De anses inte vara relevanta i nutiden. Det är bland annat viktigare med alla politiska åtaganden.

Kanske det är så besvärande med människor som insett sin skuld att det bästa är om de lämnar organisationen? Det är mycket trevligare att tala om miljöpolitik, skatter och ekonomisk tillväxt än att tala om att syndens lön är döden. Var finns de människor utanför Sv kyrkan som är beredda att vägleda den förlorade och bekymrade själen till evangeliet om syndernas förlåtelse och evig salighet? Hakelius uttrycker en viktig sanning då han ålägger ärkebiskopen som sin främsta uppgift att sprida Guds ord. Är det någon annan inom Sv kyrkan som påmint den nye ärkebiskopen om detta? Visst är det en svindlande tanke att en journalist på Aftonbladet sammanfattar biskopsämbetets huvudsakliga uppgift så mitt i prick?

Bengt Birgersson förlorar ämbetsinnehavet

Det är Göteborgs stifts domkapitel som tar ifrån Bengt Birgersson hans rätt att utöva prästämbetet i Sv kyrkan. Beslutet finns i sin helhet på www.svenskakyrkan.se/goteborgsstift. Orsaken till beslutet, som gäller med omedelbar verkan, är Birgerssons engagemang vid bildandet av Missionsprovinsen. Enligt domkapitlet framgick det tydligt genom personliga vittnesbörd, bilder från prästvigning och övrigt att Birgersson varit pådrivande vid bildandet av Missionsprovinsen och därmed brutit mot Sv kyrkans ordningar. Av beslutet framgår det tydligt att man hade bevis för Birgerssons engagemang. Det fanns så starka bevis att han omöjligt kunde neka till det. Den rättsliga processen hade haft sin gång.

Birgersson har svikit sina löften mot kyrkans ordningar enligt beslutet och nu får han sitt ”straff”. För den utomstående betraktaren måste det väl anses som en befrielse för honom. Nu slipper han tvånget under domkapitlet. I Missionsprovinsen kan han fritt utöva sitt ämbete utan hot från domkapitel och biskopar. Eftersom det är omöjligt för domka-

pitlet att driva ut någon ur kyrkoorganisationen för bekännelsen skull, är förlusten av ämbetsinnehavet det enda straff man kan utmäta. Missionsprovinsens företrädare får väl anse det vara ett rimligt straff, eftersom man anser det vara angeläget att stå kvar inom organisationen. Det kan väl inte vara så att man också vill ha stiftets biskop som ”andlig” ledare? Vad ska man då med en Missionsprovins?

”Det är bättre att dö med Kristus än att leva utan honom”

Ärkebiskopen i den Evangelisk-lutherska kyrkan, i Lettland, Janis Vanags besökte Sverige i samband med Nordisk Östmissions årsmöte i mars. I en intervju i *Kyrka och Folk* 15-16/06 säger han: ”Bibeln är Guds ord som talar till oss och verkar i oss genom lag och evangelium, att Kristus är vår Frälsare, att det är bättre att dö med honom än att leva utan honom”. Han får också frågan: ”Tror du att processen i Svenska kyrkan kommer att leda till att kyrkan som organisation kommer att kollapsa?” Hans svar är vänligt och hänvisar till orden: ”dödsrikets portar ska inte bli henne övermäktiga”. Han tillägger: ”det är sagt till kyrkan som bygger på ordet och sakramenten, på Kristi undervisning och evangelium. Kyrkan måste pröva sig själv mot detta ord och om hon avviker från Ordet och den sunda läran har hon inget löfte om bestånd. Sådant har hänt förut.”

Ja, det var ett berömvärt svar på en fråga som väl för biskopen framstod som näst intill komisk. En organisation på väg mot kollaps – en kollaps som består i förkastandet av Bibeln och bekännelsen och kapitulation inför opinion och politisk korrekthet – har väl föga eller ingenting att sätta upp mot ”dödsrikets portar”. Den organisation som bygger på ordet och sakramenten har löfte om att Herren själv är där. ”Där två eller tre är samlade i mitt namn, där är jag mitt ibland dem” (Matt 18:20). Med hans ord och löfte som grund är själva dödsriket besegrat, djävulen bunden och kraftlös.

Intervjun tar också sikte på det faktum att kyrkorna i västvärlden går kräftgång och krymper till sin numerär. Vanags säger sig inte ha tillräcklig insyn i Svenska kyrkans inre angelägenheter och vill inte uttala sig om dess problem. Det hade varit värdefullt om någon kunnat informera biskopen om den kollaps som för länge sen ägt rum i Svenska kyrkan och som är betydligt värre än en krympande numerär. Den kyrka som inte bryr sig om Kristi ord visar därmed att han inte är välkommen där

och då hjälper det inte att bära hans namn och kalla sig *Kristi kyrka*. Det livlösa skalet skapar inget liv.

”Bara Guds ord kan rädda människor på domens dag”

Vid sitt besök i Sverige talade biskop Vanags om sin egen kyrkas historia. Hans reflektion ger en viss eftertanke. Han säger: ”Tänk er en vacker, modern och välbesökt kyrka exempelvis i Amerika. Ta bort kyrkkaffet, så försvinner en del människor. Fortsätt med att ta bort de bekväma stolarna så försvinner ytterligare några. Ersätt den nya kyrkan med en 200 år gammal med läckande tak och tänk er vintern när det är så kallt att vattnet fryser i dopfunten. Ta så bort bilarna och gör så att man riskerar att förlora jobbet om man går på gudstjänst. Gör söndagsskola och bibelundervisning kriminellt och ge kyrkan en pastor som inte har någon teologisk utbildning. Då har du en typisk rysk eller lettisk kyrka under sovjettiden.

Trots dessa förutsättningar kom det ca 10-15 personer på gudstjänsterna. Jag såg på dem och undrade varför de kom till denna kalla och frusna kyrka. ... Enda anledningen till att människor kom till kyrkan var Guds ord. Utan Guds ord leder livet till döden. Det var ingen som inte trodde på Guds ord eller Jesu närvaro i nattvarden som betalade priset att gå till kyrkan.”

Ja, alldeles rätt, utan Guds ord inget andligt liv inget evigt liv. ”Du har det eviga livets ord” (Joh 6:68). ”Detta är evigt liv att de känner dig, den ende sanne Guden, och den du har sänt Jesus Kristus” (Joh 17:3). Man kan bara önska att förbättrade levnadsförhållanden inte leder till att de 10-15 personerna som besökte kyrkan under förföljelsen förlorar den möjligheten nu. I välgång och lycka är det lätt att glömma det som ligger bortom detta liv. Av tio botade var det bara en som återvände till Frälsaren för att tacka.

Da Vinci koden

Få bibeltrogna kristna torde ha undgått boken *Da Vinci koden* av Dan Brown. Denna spänningsroman innehåller som bekant sensationalistiska och smutskastande teorier om Jesus (och de som trott på honom igenom historien), något som författaren dessutom påstår vara väl underbyggt av fakta. Nu är det som bekant inte så, något som exempelvis visats i en

tidigare artikel, *Da Vinci koden och Bibeln* skriven av Seth Erlandsson och publicerad i *Biblicum* nr 1, 2005. Egentligen har väl det största intresset för *Da Vinci koden* och den implausibla teori den framför bedarrat vid det här laget, men nu har denna roman haft premiär i filmversion med Tom Hanks i huvudrollen. Det kan därför vara på sin plats att återigen påpeka att *Da Vinci koden* är sprängfylld med felaktigheter som många bibelkritiker inte ens skulle ta i med tång eftersom det skulle röja en pinsamt dålig sakkunskap i relevanta historiska ämnen. För den som vill läsa kritik mot *Da Vinci koden* så rekommenderas nämnda *biblicum*artikel av Erlandsson för den som söker en koncis redogörelse. För den som har ett särskilt stort intresse för de frågor som tas upp kan boken *The Da Vinci Hoax* av författarparet Carl E. Olson och Sandra Miesel, utgiven på Ignatius år 2004, rekommenderas. Den innehåller en komplett och definitiv vederläggning.

CS

Litteratur

Lee Strobel's apologetik

The Case for Christ

Lee Strobel

Zondervan 1998, 304 sidor

Fria eller Fälla

Lee Strobel

Libris 2003, 279 sidor

Lee Strobel är ett känt namn inom genren apologetisk litteratur då han har skrivit flera populära böcker i genren. Av dessa är *The Case for Christ* den första och mest kända. Den handlar om Kristi uppståndelse och innehåller en argumentation för att den kristna tron om uppståndelsen är sann. *Fria eller Fälla*¹ är en bredare upplagd apologetik av mer filosofiskt slag.

Varför är då dessa böcker värda att ta en närmre titt på? Dels är det fråga om böcker som sålt mycket, i synnerhet i USA men även i Sverige. *The Case for Christ* har funnits utgiven även den på Libris förlag med namnet *Fallet Jesus*². Det är sålunda förhållandevis inflytelserika böcker för att vara apologetik. Som vi ska se så är detta bra på många sätt, för det finns mycket bra med dessa böcker. Dessvärre finns det också brister i läran ur biblisk synvinkel.

Lee Strobel, utbildad och tidigare verksam journalist med juridisk inriktning var från början ateist, men då hans fru oväntat blev kristen så bestämde han sig för att undersöka den kristna tron. Detta ledde till att han blev kristen själv år 1981 och lämnade journalistyrket för att bli en evangelikalt kristen pastor. Med början under andra halvan av 1990-talet

¹ *Fria eller Fälla* är ursprungligen utgiven år 2000 med den engelska titeln *The Case for Faith*.

² *Fallet Jesus* är slut. Den kan eventuellt komma att tryckas om vid tillräcklig efterfrågan. *Fria eller Fälla* är för närvarande på väg att utgå men finns ännu i bokhandeln. Båda böckerna är lätta att få tag i på engelska.

så började han skriva böcker som speglade de egna undersökningar som han gjorde innan han kom till tro.

Både *The Case for Christ* och *Fria eller Fälla* är upplagda på sådant sätt att analogier med rättsliga processer används. Exempelvis återger han ett fall där offrets ögonvittnesskildring var avgörande som inledning på ett kapitel som försvarar evangeliernas karaktär av ögonvittnesbörd. I varje kapitel intervjuas en expert på området, i regel en känd och akademiskt framgångsrik kristen som utmärkt sig inom det relevanta området. Strobel utnyttjar sin bakgrund som journalist och även sin juridiska bakgrund för att göra framställningen lättläst och intressant, och det lyckas han bra med. Båda böckerna är välskrivna, lättlästa och svåra att lägga ifrån sig. Det gör också böckerna roligare att läsa för den som inte normalt gillar halvakademiska apologetiska verk men ändå vill orientera sig i ämnet. Det är också ganska kul att få bekanta sig en smula med de experter han intervjuar.

The Case for Christ handlar som sagt om Kristi uppståndelse. Det medför att ämnet behandlas ganska utförligt, även om det är fråga om en bok som utan vidare kan läsas utan tidigare förkunskaper. Boken tar dels upp centrala frågor om evangeliernas trovärdighet ur textkritisk och historisk synvinkel, men också många andra saker såsom frågan huruvida Jesus var en galning och frågan om det överhuvudtaget vore möjligt att överleva det lidande han utsattes för. Dessa två saker tas förstas upp för att vederlägga alternativa teorier om Kristus, t.ex. att han skulle ha varit galen och blott trott sig vara Gud eller att han skulle ha överlevt och själv raglat ut ur graven. Läsaren får lära sig många intressanta saker av experterna Strobel intervjuar. Exempelvis berättar arkeologen John McRay om vad arkeologi kan göra och inte göra vad gäller att bekräfta de bibliska källorna. Detta visas också av denne i behandlingen av olika exempel där evangeliernas trovärdighet styrks, såsom de olika namnen (Kvirinius osv.) Lukas anger för att placera in händelserna i det historiska sammanhanget. Som apologetik betraktat är *The Case for Christ* en utmärkt första introduktion i ämnet, eller en bra grundbok för den som vill orientera sig men inte nödvändigtvis fördjupa sig i saken. För den som vill gå vidare finns dels diskussionsfrågor i slutet på kapitlen och dessutom litteraturrekommendationer för vidare läsning. Det enda negativa anmärkning som kan ges är att Strobel, som är en evangelikal

kristen, förefaller ha en synergistisk syn på frälsningen, men detta märks egentligen bara i hans inledande och avslutande kapitel där han talar om att läsaren bör ta ställning till bevisen för Kristi uppståndelse och att denne om hon är övertygad bör ta steget och inledda en relation med Jesus. Detta insinuerar att frälsningen grundas i ett viljebeslut av egen kraft hos människan vilket strider mot Skriften, se exempelvis Efesierbrevets två första kapitel. Detta problem är ganska litet i denna bok, men i *Fria eller Fälla* är problemet värre, och det av naturliga skäl när man ser till ämnet den behandlar.

Fria eller Fälla är mer filosofiskt inriktad och utgör en betydligt bredare apologetik. Exempel på frågor som tas upp är hur en god Gud kan tillåta ett plågsamt helvete, om det är oförskämt att hävda att Jesus är den enda vägen och huruvida evolutionen visar att Gud inte behövs. Överlag är det fråga om filosofiska diskussioner men det förekommer lite annat också, såsom i evolutionskapitlet som behandlar problemen med naturalistiska teorier för livets uppkomst. Det finns också ett kapitel som behandlar kristenhetens historia och en del historiska inslag i ett par andra kapitel. Överlag är också *Fria eller Fälla* en bra introduktion till apologetiken. Men då många av problemdiskussionerna berör människan och hennes relation till Gud så ställer synergismen och i viss mån den övriga evangelikala teologin till det. De flesta som intervjuas i *Fria eller Fälla* är nämligen synergister precis som Strobel. Detta påverkar särskilt diskussionerna om lidandet (med katoliken Peter Kreeft), helvetet (evangelikale J.P. Moreland) och om tvivlandet och tron (evangelikale Lynn Anderson). Ett tydligt exempel på när synergismen ställer till det är när Lynn Anderson talar om beslutet att tro, där människans vilja sägs fatta beslutet och Gud ge kraften (s.239). Alla dessa kapitel innehåller också mycket som är bra och nyttigt, men de kräver urskiljningsförmåga. Liksom *The Case for Christ* så innehåller *Fria eller Fälla* frågor att reflektera över i slutet på kapitlen samt hänvisningar till vidare läsning.

Sammanfattningsvis så kan i synnerhet *The Case for Christ* och även *Fria eller Fälla* rekommenderas som apologetisk litteratur. Den senare kräver mer urskiljningsförmåga av läsaren på grund av den ofta återkommande synergismen medan den förstnämnda är mindre problematisk ur den synvinkeln.

Christian Strandh

Gåvor Stiftelsen 2005

Gåva Norge 900,00 kr; Martin Wihlborg, Mölndal 250,00 kr; Elsa Larsson, Skövde 150,00 kr; Hanna Josefsson Ulricehamn 500,00 kr; Gertrud Balldin, Limhamn 350,00 kr; Anne Marie Friman, Hallsberg 100,00 kr; Ulrik Gunnarsson, Ljungby 200,00 kr; Rakel E Ålgård 100,00 kr; Ida Björkman, Piteå 50,00 kr; Dan Erlandsson, Norrköping 350,00 kr; Rolf Nordström, Råneå 200,00 kr; Barbro Rosén, Järpås 150,00 kr; Bengt Jones, Avesta 500,00 kr; Liselotte Sjölund, Piteå 100,00 kr; Hillevi Sjölund 200,00 kr; Peter Balldin, Malmö 850,00 kr; Gunnar Söreke, Gemla 50,00 kr; Hans-Olof Petersson, Landsbro 100,00 kr; Ingegerd Öberg, Piteå 150,00 kr; Kerstin Waljö, Tännö 50,00 kr; Richard Lindmark, Vännäs 500,00 kr; Stefan Sjökvist, Vattholma 100,00 kr; Okänd Norge 365,00 kr; Madeleine Krieger 850,00 kr; Karl-Erik Karlsson, V Frölunda 50,00 kr; Rakel Edvardsen, Ålgård 100,00 kr; Sverre Brandal, Avaldsnes 365,00 kr; Seth o Birgitta E. Eva Söderström 100 år 1 000,00 kr; Alfons Sandström, Tavelstö 350,00 kr; Per Kårhammer, Värnamo 500,00 kr; Bo Tholander, Åsa 150,00 kr; Kerstin Waljö, Tännö 200,00 kr; Anders Kindstedt, Enskede 700,00 kr; Turid Odd Welde Eva S 100 år 1 000,00 kr; S:t Markus förs Eva S 100 år 2 000,00 kr; Gåva Norge 300,00 kr; Gåva Norge 1 000,00 kr; Lutherska Immanuel förs Umeå 2 000,00 kr; Rakel Edvardsen, Ålgård 100,00 kr; Kerstin Waljö, Tännö 200,00 kr; Gåva Norge 100,00 kr; Olof Ahlström 50,00 kr; Per Kårhammer, Värnamo 200,00 kr; Kalle Birkenfjäll, Ryssby 200,00 kr; Kerstin Waljö, Tännö 200,00 kr; Rakel Edvardsen, Ålgård 100,00 kr; Kollekt Luth Imman Umeå 1 360,00 kr; Ingvar Johansson, Sölvesborg 100,00 kr; Kerstin Waljö, Tännö 200,00 kr; Öyvind Edvardsen Ålgård 300,00 kr; Rakel Edvardsen. Ålgård 100,00 kr; Eivor Waljö, Tännö 200,00 kr; Raymond Backsjö, Falun 500,00 kr; Rakel Edvardsen, Ålgård 100,00 kr; Gåva Norge 1 800,00 kr; Luth Immanuel förs Umeå 2 000,00 kr; Tomas o Sofie Norrköping 5 000,00 kr; Eivor Waljö, Tännö 200,00 kr; Bengt Jones, Avesta 500,00 kr; Rakel Edvardsen, Ålgård 100,00 kr; Fam läg i Bjärnum till översättn 1 500,00 kr; Kerstin Waljö, Tännö 200,00 kr; Henry Johansson, Sölvesborg 100,00 kr; Rakel Edvardseen, Ålgård 100,00 kr; Oyvind E Ålgård 300,00 kr; Eivor Waljö, Tännö 200,00 kr; Rakel Edvardsen, Ålgård 100,00 kr; Martin Engvall, Kågeröd 350,00 kr;

Kalle Birkenfjäll, Ryssby 200,00 kr; Kollekt S:t Petri förs Råneå 3 000,00 kr; Per Balldin, Mellbystr 850,00 kr; Kerstin Waljö, Tännö 200,00 kr; Jari Rättö, Märsta 210,00 kr; Alfons Sandström Taveljö 850,00 kr; Roland Lendheim, Töcksfors 150,00 kr; Rakel Edvardsen, Ålgård 100,00 kr; Öyvind Dahle Uppsala 80,00 kr; Gertrud Balldin, Limhamn 550,00 kr; Okänd Norge 315,00 kr; LBK:s verksamhet Bergen 1 000,00 kr; Roland Lendheim, Töcksfors 100,00 kr; Rakel Edvardsen, Ålgård 100,00 kr; Öyvind Edvardsen Ålgård 300,00 kr; Ove Bengtsson, Örkelljunga 50,00 kr; Rickard Lindmark, Vännäs 200,00 kr; Eivor Waljö, Tännö 200,00 kr; Kollekt S:t Paulus ev lu förs 9 000,00 kr; Sverre Brandal, Avaldsnes 500,00 kr; Gerhard Hansson, Göteborg 350,00 kr; Rakel Edvardsen, Ålgård 100,00 kr; Karl Erik Karlsson, V Frölunda 50,00 kr; Torsten o Elisabeth Carlss Uppsala 100,00 kr; Kerstin Waljö, Tännö 350,00 kr; Ulla Peterson, Ljungby 500,00 kr; Hans Olof Persson, Landsbro 100,00 kr; Andreas Esbensen, Malmö 50,00 kr; Egon Olsson, Jörlanda 100,00 kr; Dan Erlandsson, Norrköping 350,00 kr; Turid Velde, Håvik NO 865,00 kr; Sverre Brandal, Avaldsnes 365,00 kr; Staffan Hulthén, Malmö 150,00 kr;

Totalt: 54 675,00 kr;

Gåvor gratispridning 2005

Hanna Josefsson, Ulricehamn 150,00 kr; Gunnar Juelsson, Ytterby 50,00 kr; Gustaf Åström, Uppsala 50,00 kr; Hillevi Sjölund, Piteå 100,00 kr; Richard Lindmark, Vännäs 150,00 kr; Jostein Carlsen, Kristiansand 115,00 kr; Christine-Marie Knutsson, Ödåkra 50,00 kr; Erling Larsson, Lödöse 180,00 kr; Rickard Lindmark, Vännäs 150,00 kr; Gunnar Söreke, Gemla 50,00 kr; Sigvard Hjälms, Gävle 50,00 kr; Peter Vinterqvist, Bagarmossen 150,00 kr; 150,00 kr;

Totalt: 1 395,00 kr;

Vädjan om hjälp

■ Vi vädjar till alla som förstår värdet av ett fritt bibelforskningscentrum för information och forskning att ekonomiskt stödja Stiftelsen Biblicum. Utan trogna understödjare kan Biblicum inte fullfölja sin viktiga uppgift.

Bankgiro Sverige 251-4701
Postgiro Sverige 15 23 35-6
Bankgiro Norge 7877.08.15400
Sampa Bank Finland 800017-70843747

■ Hjälp oss att sprida våra böcker och småskrifter! Inte minst studerande och lärare behöver en saklig information om Bibeln och bibelforskningen, som inte tar sin utgångspunkt i förlegade bibelkritiska teorier utan noggrant presenterar *biblisk tro* och *historiska fakta om Bibeln*.

■ Hjälp oss också att få flera understödjare och prenumeranter på vår tidskrift!

Stiftelsen Biblicum

Besöksadress:

Hantverkaregatan 8B, 341 36 Ljungby. Tel 0372/86303

Postadress:

Ordförande Alvar Svenson, Klasgatan 10, 340 14 Lagan
Tel 0372/30857. E-mail: alvarsvenson@yahoo.se

Tidskriftens expedition:

Ingvar Adriansson, Släntvägen 10, 331 35 Värnamo
Tel 0370/18217. E-mail: biblicum@bredband.net

Kontakt i Norge:

Egil Edvardsen, Solåsvn. 20, 4330 Ålgård
Tel 51617540. E-mail: egil.edvardsen@luthersk-kirke.no